

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ERGÜN*

ÖZ

İstanbul sözleşmesi Avrupa Konseyi üye devletleri ve gözlemci statüsündeki devletlerce kabul edilen ve 12 ülkenin kabul edip ulusal meclislerinden geçirdikten sonra yürürlüğe giren kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önlemeyi, kadını korumayı ve kadına yönelik şiddetin uygulanması söz konusu olduğunda failini yargılamayı amaç edinen, uluslararası bir sözleşmedir. Kadının her türlü şiddete karşı korunması anlamında önemli uluslararası kazanımları içeren bir sözleşmedir. Ancak sözleşme metninin hazırlanışında kullanılan dil ve sözleşme metninin içine serpiştirilen ve farklı anlamları çağrıştıran kavramların kullanılması, büyük kazanımları içerisinde barındıran bir sözleşmeye olan güven ve inancın özellikle samimi dindarlar açısından, sarsılmasına neden olmuştur. Bu anlamda İstanbul sözleşmesi doktrinde eleştirilmektedir. Bu makalede de sözleşmenin hakkını teslim ederek, sözleşmeye yönelik eleştirileri ifade etmeye çalışacağım. Bununla birlikte, 20 Mart 2021'de 3718 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile tam adı, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi feshedilmiş veya kimilerine göre sözleşmeden Türkiye çekilmiştir. Sözleşmenin feshini düzenleyen İstanbul Sözleşmesi'nin 80. maddesi uyarınca taraflardan herhangi biri bu sözleşmeyi feshedebilir. Bu hüküm gereği Türkiye, 1 Temmuz 2021 tarihinde sözleşmeden resmen çekilmiştir.

* Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD Öğretim Üyesi

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Farklı cinsel eğilimler, Kadın, Kadına yönelik şiddet, Ev içi şiddet.

THE ISTANBUL CONVENTION AND ITS GENERAL EVALUATION

ABSTRACT

The Istanbul Convention is an international convention adopted by the Council of Europe member states and observer states and entered into force after the adoption of 12 countries and their national assemblies, aiming at preventing violence against women and domestic violence, protecting women and prosecuting the perpetrator when it comes to violence against women. It is a convention that includes important international gains in terms of protecting women against all kinds of violence. However, the language used in the preparation of the contract text and the use of concepts interspersed in the contract text and evoking different meanings have caused the trust and belief in a contract that contains great gains to be shaken, especially for sincere believers. In this sense, the Istanbul Convention is criticized in the doctrine. In this article, I will try to express the criticisms of the contract by giving the right to the contract. However, on 20 March 2021, the Council of Europe Convention on the Prevention and Combat of Violence Against Women and Domestic Violence, as its full name, was terminated by the Presidential Decree No. 3718. In accordance with Article 80 of the Istanbul Convention, which regulates the termination of the contract, any of the parties may terminate this contract. This annulment shall enter into force on the first day of the month following the expiry of the three-month period from the date on which the notification is

received by the Secretary General of the Council of Europe. Pursuant to this provision, Turkey has officially withdrawn from the contract on 1 July 2021.

Key Words: Gender, Different sexual orientations, Women, Violence against women, Domestic violence.

I. GİRİŞ

İstanbul sözleşmesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 2011 yılında imzaladığı, 2012 yılında parlamentonun onayladığı, 2014 yılında da Türkiye de yürürlüğe giren bir uluslararası sözleşme. Anayasa'nın 90. maddesi gereğince usulüne uygun olarak parlamento da kabul edilen uluslararası sözleşmeler, iç mevzuatımızda kanun gibi kabul edilmektedir. Tam adı, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi 2012 yılında yürürlüğe giren İstanbul sözleşmesi,20 Mart 2021'de 3718 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile tam adı, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi feshedilmiştir. Sözleşmenin feshini düzenleyen İstanbul Sözleşmesi'nin 80. Maddesi, taraflardan herhangi biri bu sözleşmeyi feshedebilir. Bu fesih bildirimini Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir. Bu hüküm gereği Türkiye, 1 Temmuz 2021 tarihinde sözleşmeden resmen çekilmiştir¹. Dolayısı ile bu tarihten itibaren İstanbul sözleşmesinin Türkiye iç mevzuatına etkisi sadece referans gösterilmesi biçiminde olacaktır.

Bu sözleşmenin Türkiye de uygulaması, özellikle muhafazakâr çevrelerde, kimi dindar çevrelerde ve dini hassasiyetleri ön planda olan siyasi partilerde birçok tartışmanın da konusunu oluşturmaktadır. Bu tartışmaların bir kısmını aşağıda değineceğimiz gibi, özellikle sözleşme metninin yazılması

¹ Madde 80 – Sözleşmenin feshi

1 Taraflardan herhangi biri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, herhangi bir zaman bu Sözleşmeyi feshedebilir.

2 Sözleşmenin feshi, konuya ilişkin bildirimini Genel Sekretere ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir.

esnasındaki özensizlikler, sözleşme metninde yeteri derecede gösterilmeyen veya gösterilemeyen hassasiyetler oluşturmaktadır. Bir kısmını ise sözleşmede kullanılan ucu açık kavramlardır.

Eleştirilerden bir kısmının haklı olmakla birlikte, bir kısmı da tamamen sözleşme metnini dahi okumadan yapılan eleştirilerdir. Örneğin kadına yönelik şiddette önleyici tedbirlerin devreye girmesi için, kadının beyanının esas olduğuna ilişkin sözleşme metninde hiç geçmeyen 6284 sayılı kanundaki bir düzenlemeyi, sözleşmede varmış gibi göstererek bunun üzerinden, yapılan haksız eleştirilerde olduğu gibi.

Ancak şunu da özellikle belirtmek isteriz, sözleşme metni hazırlanırken, kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin düzenlemelerin içeriğine, özellikle kültürümüze uymayan, doğal hukukun desteklemediği, muhafazakâr ve kendini dindar olarak kabul eden insanları rahatsız edecek kelimeler ve terimlerin serpiştirildiği iddia edilmektedir². Bundan dolayıdır ki, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine dair önemli bir sözleşme, yukarıda ifade ettiğim bir kısım insanlar nezdinde kabul edilemez hale dönüşmektedir.

Sözleşmenin 12 bölüm ve 81 maddesinde, sadece bir yerde geçen “cinsel yönelim”³ kavramı ve iki maddesinde geçen, “töre, din, gelenek ve sözde

² Aile Akademisi Derneği, <https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> Erişim tarihi: 02.05.2022; Dursun Akif, İstanbul Sözleşmesinin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2020 C.10, S.19 s.41-68

³İstanbul Sözleşmesi 4.madde ”.....Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, **cinsel yönelim**, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi,

namus” şeklinde ifade edilen kalıp terimlerde⁴, yine birkaç madde de geçen, kadına yönelik şiddeti uygulayanların “birlikte yaşayanlar”⁵ ibaresi, sözleşmenin kazanımlarını bu kimseler nazarında pasifleştirdiğini ifade etmektedirler. Burada kast edilen aslında, evlilik akdi olmadan evliymiş gibi bir arada yaşayanlar kişilerdir. İşte ifade edilen tüm bu kavramlar, muhafazakâr ve kendisini dindar olarak niteleyen vatandaşlar açısından, birçok problemi de içinde barındırmaktadır⁶.

Örneğin, “töre, din, gelenek ve sözde namus” biçiminde kalıp olarak kullanılan bu ibarelerde, dinin sanki kadına karşı şiddeti önerdiği ve desteklediği algısının uyandırılmaya çalışıldığı iddia edilmektedir. Yani sanki kadına yönelik şiddet, din tarafından refere edildiği veya din tarafından kabul gördüğü, dinin kaynaklarını oluşturan kutsal metinlerin ve Peygamberlerin sözlerinin bunu tavsiye ve onayladığı anlamında, bir algı oluşturulmaya çalışıldığı, kendisini dindar olarak kabul eden insanlar tarafından iddia edilerek, bu durumun inançlarına ters olduğunu ifade etmektedirler⁷.

İkinci olarak yine kendisini muhafazakâr olarak ifade eden bir kısım insanlar açısından, inançlarını oluşturan önemli değerlerden olan, namus

herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.”

⁴İstanbul Sözleşmesi 12. Ve 42. Madde “....kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus”un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini....”

⁵ İstanbul Sözleşmesi m.3/b, bu ibarelerin nikahsız evlilikleri teşvik ettiği iddia edilmektedir.

⁶Aile Akademisi Derneği, <https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> Erişim Tarihi: 02.05.2022Dursun, agm, s.43 vd

⁷Aile Akademisi Derneği, <https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> Erişim Tarihi: 02.05.2022: Dursun, agm, s.43 vd

kavramını sözleşme “sözde namus” biçiminde düzenleyerek toplum açısından bir değer olarak kabul edilen bir kavramı, değersizleştirdiğini söylemektedirler⁸.

Yine kadının şiddetten korunması durumlarını ifade ederken, “farklı cinsel eğilimde” olanlarda eğer bir şiddete maruz kalırlarsa, haklı olarak onların korunması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, şiddete maruz kalan kadınların korunmasına ilişkin bir sözleşmede ;“farklı cinsel eğilimde” olanlarında eklenmesi, kendi inançlarına göre yasaklanmış bir eğilimi, hiçte ilgisi yokken, sözleşmenin içine sokulmasıyla, kendisini dindar olarak niteleyenler nezdinde sözleşmeye olan güvenin zedelendiği ifade edilmektedir⁹.

Muhafazakâr ve kendini dindar olarak kabul eden kimseler yine sözleşmede geçen, evli olmadan evli olarak bir arada yaşamayı ifade eden ve kültürümüze ters olan ve dine uymayan yaşam biçimlerini çağrıştıran, “partner” teriminin birden çok maddede kullanılması, dindar ve muhafazakârların sözleşmeye olan inancını sarstığı iddia edilmektedir¹⁰.

Aslında şunu söyleyebiliriz, İstanbul sözleşmesi, kadınları şiddetten korumaya yönelik olarak hazırlanmış ve kadınlar için önemli kazanımlar sağlayan uluslararası bir metindir. Ancak, dini inançlar konusunda gerekli özen ve hassasiyetin gözetilmemesi ve dinen yasaklanan eğilimleri çağrıştıran kavramların özensiz ve dikkatsizce kullanılması bu insanlar nezdinde sözleşmeyi, güvensiz ve kabul edilemez bir metin haline dönüştürmektedir.

⁸Aile Akademisi Derneği, <https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> .

; Dursun, agm, s.43 vd

⁹Aile Akademisi Derneği, <https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> Erişim Tarihi: 02.05.2022; Dursun, agm, s.43 vd.

¹⁰ Dursun, agm, s.43 vd.

II. İSTANBUL SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 30 Nisan 2002 tarihinde "Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına" ilişkin tavsiye kararı almıştır. Daha sonra yapılan çalışmalar ve tavsiye kararları sonucu bunun uluslararası bir metinde düzenlenmesi istenmiştir. Buna binaen sözleşme metnini hazırlayacak komisyon oluşturulmuş ve uluslararası sözleşme olarak düzenlenip 7 Nisan 2011 de onaylanmıştır.

İstanbul sözleşmesinin hazırlanmasının hızlandırılmasına neden olan, Türkiye'de yaşanan bir olay nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğu karardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ilk defa 2009 yılında, "Nahide Opuz, Türkiye davası"¹¹ ile taraf devlet olarak Türkiye'yi kadın cinayetinden sorumlu tutarak¹², Türkiye devletini cinsiyet temelli ayrımcılık ve

¹¹Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Opuz-Türkiye Kararının sonuç kısmında Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin birçok maddesinin ihlal edildiğini belirterek Türkiye'yi mahkûm etmiştir, Kararın sonuç kısmında “ 4. Başvuranın annesinin ölümüne ilişkin olarak AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine; 5. Yetkili makamların başvuranı eski kocasının uyguladığı aile içi şiddete karşı korumamasına ilişkin olarak AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine; 6. AİHS'nin 6 ve 13. maddeleri kapsamındaki şikâyetleri incelemenin gerekli olmadığına; 7. AİHS'nin 2 ve 3. maddeleriyle beraber okunduğunda 14. maddesinin ihlal edildiğine; 8. (a) AİHS'nin 44. maddesi'nin 2. fıkrası gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, Savunmacı Hükümet'in, izleyen meblağları ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Savunmacı Hükümet'in ulusal para birimine çevrilmek üzere başvurana ödemesine; (i) uygulanabilecek her türlü vergi ile beraber 30.000 EUR (otuz bin Euro) manevi tazminat;”belirtilerek gerekçelendirmiştir. Kararın tam metni için bkz. , [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadına_karsi_sidde t/OPUZ](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadına_karsi_sidde_t/OPUZ); Kararın değerlendirilmesini yapan makale için bkz, Sever Çiğdem, Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz ve Türkiye Kararı, Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, C 1, S 2, Y 2012

¹² Türkiye'de Kadın cinayetleri ile ilgili yapılan bir çalışma için bkz, Fidan Fatma-Aytaç Serpil, Kadın Cinayetleri: Sevgi mi Namus mu?, Suç Önleme Sempozyumu, 7-8 Ekim 2011 Bursa, Editörler, Sekine Bozdemir-Uğur Argun, Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları, s.168-184; Yine TBMM'nin Hazırlamış olduğu kadına yönelik şiddetin

yaşam hakkı ihlalden mahkûm etmiş ve kadına karşı erkek şiddeti konusunda gerekli düzenlemelerin ve uygulamaların mevcut olmadığına karar vermiştir. Bunun üzerine uluslararası bağlayıcılığı olan bir sözleşme yapılması ihtiyacına binaen İstanbul Sözleşmesi olarak ifade edilecek sözleşmenin hazırlanmasına hız verilmiştir¹³.

11 Nisan 2011 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi toplantısında imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi'nin resmi adı, "Kadınlara Yönelik Şiddet Ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi" olarak düzenlenmiştir.

Sözleşme, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda, gurubu bulunan tüm partilerce uygun bulunarak, "kabul" oylarıyla 24 Kasım 2011'de Meclis'ten geçti. 81 maddelik İstanbul Sözleşmesi'ni Türkiye adına dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu imzaladı. Sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 24 Kasım 2011'de onaylandı, 8 Mart 2012'de Resmî Gazete' de

nedenlerinin araştırılmasına ilişkin meclis araştırması komisyon raporu da, Türkiye deki durumun fotoğrafını çekmesi açısından önemlidir. Rapor için bkz, TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2.Cilt, 08 Mayıs 2015, <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.717-bolum-2.pdf>

¹³Türkiye de kadına yönelik şiddet ile ilgili detaylı bilgi için bkz, Ediz Ayşe- Altan Şenol, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması, TBB Dergisi 2017 (özel sayı), s.397-410;Sözleşmenin yazım aşamasında yazıma öncülük eden Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin kadın ve erkek fırsat eşitliği komisyonu başkanı Prof. Dr. Gülsün Bilgehan Türkiye vatandaşı olarak sözleşmenin hazırlanmasında aktif rol oynamıştır. Yine sözleşmeyi kaleme alan sekiz kişilik komitede, bir Türk akademisyen Prof. Dr. Feride Acar yer almaktaydı. Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi ; Erdoğan Seven, Avrupa Birliği'nin İstanbul Sözleşmesine Katılım Süreci: Yeni Bir Ulusüstüçülük-Hükümetlerarasıcılık Rekabeti Mi?, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, Eylül 2021, s. 311-334

yayımlandı. 12 ülkenin ulusal meclislerinde onaylanması ile birlikte 1 Ağustos 2014'te Avrupa ile birlikte Türkiye'de de yürürlüğe girdi¹⁴.

Sözleşme Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi toplantısında İstanbul'da imzaya açıldığından bu adla anılmaktadır. Türkiye aynı zamanda sözleşmeyi imzalayan ve onaylayan ilk ülkedir. Türkiye Sözleşmeyi, herhangi bir maddeye çekince koymaksızın onaylamıştır.

1 Ağustos 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren sözleşme bugüne kadar Avrupa Konseyine Üye 34 ülkece imzalandı ve onaylandı. Sözleşmeyi imzalamasına karşın henüz onaylamamış üyelerin sayısı 12, Avrupa Konseyi üyesi olup sözleşmeye imza atmayan ülkeler ise Rusya ile Azerbaycan'dır, 22 üye onaylamasına rağmen sözleşmeye çekince koymuştur¹⁵.Polonya sözleşmeye

14Yurt Gazetesi <https://www.yurtgazetesi.com.tr/guncel/20-maddede-istanbul-sozlesmesi-nedir-h159481.html>

¹⁵Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkeler Avusturya, Almanya, Yunanistan, İzlanda, Karadağ, Portekiz, Finlandiya, Fransa, İspanya, İsveç, Slovakya ve Lüksemburg'dur. Sözleşmeye imza atmış diğer ülkeler şunlardır: Arnavutluk, Andorra, Ermenistan, Avusturya, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Moldova, Monaco, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Ukrayna ve Birleşik Krallık.

Sözleşmeye imzacı olan ancak yürürlüğe sokmayan devletlerarasında Ermenistan, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Moldova, Slovakya, Ukrayna ve Birleşik Krallık bulunmaktadır. Slovakya 26 Şubat 2020'de, Macaristan ise 5 Mayıs 2020'de sözleşmeyi onaylamayı reddetti. Temmuz 2020'de Polonya Sözleşmeden çekilmek için yasal süreci başlattı. Bkz., https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi

Sözleşmeyi imzalayan veya onaylayan ülkelerden "Almanya, Andora, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Kıbrıs, Letonya, Makedonya, Malta, Monako, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Yunanistan" çekince koymuştur.

imza atmasına rağmen sözleşmeden, imzasını geri çekme noktasında ciddi çalışmalar yürütmektedir¹⁶.

İstanbul Sözleşmesi “toplumsal cinsiyet” kavramının tanımını yapan ilk uluslararası sözleşme olma özelliğini de taşıyor. Toplumun, kişilere, cinsiyete dayalı olarak biçtiği rollerin varlığına ve bu kapsamda kadınlara yönelik uygulanan şiddete dikkat çekiyor. Kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık türü olduğunun altını çiziyor.

Özetle, İstanbul sözleşmesi kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, kadınların her türlü şiddetten korunması, kadınlara yönelik şiddetin faillerin, yargılanması ve cezalandırılmasına ilişkin hükümler içeren bir uluslararası sözleşmedir.

İstanbul Sözleşmesi, 30 sayfalık 81 madde ve 12 bölümden oluşmaktadır. Tam adı Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesidir. Sözleşmedeki

"Avusturya, Finlandiya, Hollanda, İsveç, İsviçre, Norveç" sözleşmenin bazı maddelerine itiraz etmiş, "Hırvatistan, İspanya, Letonya, Litvanya, Letonya ve Polonya ise şerh koymuştur. İstanbul Sözleşmesinin İmza Ve Onay süreci ile ilgili makale için bkz, Akyel Siyami, İstanbul Sözleşmesinin İmza ve Onay Süreci, <https://www.milligazete.com.tr/makale/3410749/siyami-akyel/istanbul-sozlesmesinin-imza-ve-onay-sureci>

¹⁶ Polonya Adalet Bakanlığı İstanbul Sözleşmesiyle ilgili olarak; "zararlı olduğunu düşündüğümüz ideolojik unsurlar içeriyor" şeklinde beyanda bulunmuştur. Polonyalı Bakan hükümetin çekilme kararını savunmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadele hükümlerini kabul ettiklerini belirten Adalet Bakanı Ziobra, sözleşmede biyolojik cinsiyete karşı sosyo-kültürel cinsiyetin dayatıldığını öne sürmüştür. Ziobra, "Polonyalı gençleri, cinsiyetin insanların istedikleri gibi seçebilecekleri bir şey olduğuna dair eğitmemiz isteniyor ve bunu kabul edemeyiz" ifadelerini kullanmıştır. Adalet Bakanı ayrıca, LGBT topluluğunun kendi cinsiyet anlatılarını İstanbul Sözleşmesi üzerinden bütün halka kabul ettirmeye çalıştığını savunmuştur.

Bkz., <https://www.dw.com/tr/istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesine-polonyadan-darbe/a-54323284>

kadına yönelik şiddetin tanımı, CEDAW' ın (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi) tanımıyla benzerlik gösteriyor, ancak İstanbul sözleşmesinde psikolojik şiddet ve ekonomik şiddet ibareleri de ayrıca eklenmiştir¹⁷.

Avrupa Konseyi'ndeki İstanbul Sözleşmesi'nin BM'deki karşılığı olan CEDAW, daha eski bir uluslararası sözleşme olup, 1979 yılında BM tarafından kabul edilmiştir.

III. İSTANBUL SÖZLEŞMESİNİN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Sözleşmenin Amacı

İstanbul sözleşmesinin amacı genel olarak kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, kadının korunması ve bunlar yapılamamış ise, kadınlara yönelik şiddetin failinin bulunarak yargılanması ve bu durumun devletin bir bütün olarak, tüm organları ve bürokrasisi ile şiddeti önlemeye yönelik politikalar üretmesini içermektedir. Kadına yönelik şiddet eyleminin özel veya kamusal alanda olması fark etmez. Özellikle kadın erkek arasındaki, ayrımcılığı ortadan kaldırıp, iki cins arasındaki eşitliği ve bunun toplumda yaygınlaşmasını sağlamak önemli hedefleri arasındadır.

Ayrıca şiddetten dolayı mağdur olan, kadınların korunması ve bunlara yönelik tedbirler sözleşmede düzenlenmiştir.

¹⁷Börü Şafak Parlak, Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler Ve Türkiye'nin Konumu, TBB Dergisi 2017 (özel sayı), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1715>

Kadına yönelik bütün bu belirtilen amaçları ve hedefleri gerek ülke içinde, gerekse de tüm devletler ve uluslararası organizasyonlar, birlikte işbirliği ile yapacaklarını ifade etmektedir¹⁸.

B. Kadına Yönelik Şiddet

İstanbul Sözleşmesi CEDAW' dan farklı bir biçimde şiddeti, psikolojik, cinsel, fiziksel veya ekonomik olarak, zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı, tüm şiddet eylemleri olarak ifade edilmektedir¹⁹. İstanbul sözleşmesi CEDAW dan farklı olarak, kadına yönelik şiddete, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddeti de eklemiştir²⁰.

¹⁸İstanbul Sözleşmesi'nin Birinci Maddesi'nde sözleşmenin amaçları şöyle sıralanmaktadır;

Bu sözleşmenin maksatları şunlardır:

a-kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;

b -kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dâhil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;

c-kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;

d- kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;

e- Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.

¹⁹CEDAW'ın (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi) bildiride özet olarak şu hususlara yer verilmektedir;(md. 1)'de kadına karşı ayrımcılığın, adil olmadığı ve insan onuruna karşı bir suç teşkil ettiği 'belirtilmiştir. (Md. 2)'de, kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasaları, gelenekleri-görenekleri, düzenlemeleri ve uygulamaları kaldırmak ve kadınların haklarda erkekle eşitliği için yeterli korumayı sağlayacak gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. (Md. 4)'de, kadınların seçme ve seçilme hakkı ile kamu makamlarına gelme ve bütün kamu görevlerini yerine getirme hakkı düzenlenmiştir. (Md. 5)'de, vatandaşlığa ilişkin hususlarda kadının da erkekle aynı haklara sahip olacağı düzenlenmiştir. (Md. 6/1)'de, medeni hallerine bakılmaksızın, kadınların medeni hukuk

Sözleşme çerçevesinde özel alanda yaşanan, ev içi şiddet, aynı evde yaşıyor olsun ya da olmasın evlilik sözleşmesi ile bağlı olduğu eş veya evlilik birliği olmaksızın birlikte yaşadığı eş, sözleşmede belirtildiği gibi, partnerler arasında yaşanan her türlü şiddet eylemini içerecek şekilde anlaşılmaktadır²¹.

Sözleşmenin getirdiği yükümlülükler verilen önem gereği, silahlı çatışma durumlarında bile geçerliliğini korur ve Taraf Devletlerin bunu garanti altına alması gerektiği ifade edilmektedir²².

Sözleşmede devlete yüklenen sorumluluk gereği, şiddeti gerçekleştiren ister kadının sevgilisi, ister kocası, ister babası, ister patronu olsun, yani kim olursa olsun şiddetin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, zararın

alanında erkeklerle eşit haklara sahip olması için gerekli önlemlerin alınacağı düzenlenmiştir. (Md. 8)'de kadın ticareti ve kadınların fahişe olarak sömürülmeleriyle mücadele etmek üzere gerekli bütün önlemlerin alınacağı düzenlenmiştir. (Md. 9)'da, medeni hallerine bakılmaksızın, kadınların eğitim alanında erkeklerle eşit haklara sahip olması için gerekli bütün önlemlerin alınacağı düzenlenmiştir. (Md. 10/1)'de, medeni hallerine bakılmaksızın, kadınların ekonomik ve sosyal yaşam alanında erkeklerle eşit haklara sahip olması için gerekli bütün önlemlerin alınacağı düzenlenmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz, Gülay Arslan, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme, ÜHFM., C. LXII, S. 1-2, s. 3-43, 2004

²⁰ Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Açıklayıcı Metin, Madde 3 Kadına yönelik şiddetin tanımına ilişkin açıklama için bkz., <https://rm.coe.int/1680462545>

²¹3/b “aile içi şiddet”, eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgâhı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.

²²2/3.fıkra “Bu Sözleşme, barış zamanında ve silahlı çatışma durumlarında geçerli olacaktır.”

tazmin edilmesi ile birlikte yükümlülüklerin yerine getirilmezse şiddetin sorumlusu, İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde devlet olacaktır²³.

Bu sözleşmenin belki de ruhunu oluşturan ve sözleşmenin her tarafında varlığı hissedilen bir kavram var oda toplumsal cinsiyet kavramıdır. Bu kavram önemine binaen aşağıda ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir²⁴.

İstanbul sözleşmesinin bir özelliği de sözleşmede geçen terimlerin tanımının yapılmasıdır. Nitekim sözleşmenin ruhunu yansıtan, “toplumsal cinsiyet” teriminin de tanımı yapılmıştır; herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak ifade edilmiştir²⁵.

Sözleşmenin “Temel haklar eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması” başlıklı maddesinde, İstanbul Sözleşmesinin kimlere uygulanacağına dair düzenlemede, sözleşme ile ilgili olarak en fazla tepki çeken cümle kullanılmıştır; burada kadına yönelik şiddete maruz kalan ve sözleşmenin koruma kapsamında olduğu ifade edilen, “ayırım yapılmaksızın, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, doğum, cinsel yönelim, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak

²³5. Madde, “Taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir. Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dâhilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarf edilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.”

²⁴ Sayfa 13 vd.

²⁵3/c, “c “toplumsal cinsiyet”, herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır; “

ayrımcılık yapılmaksızın uygulamasını temin edeceklerdir.” (4.madde 3.bent) hükmündeki cinsel yönelim ibaresi, tartışma konusu olmuştur, bu konuda aşağıda ayrı bir başlık altında tartışılmıştır²⁶.

C. Kadınlara Yönelik Şiddeti Önlemeye İlişkin Maddeler (III. Bölüm Madde 12-17)

Sözleşme belirli bir mantık kurgusu ile hazırlanmıştır. Bu mantığın ilk aşaması kadınlara yönelik şiddetin önlenmesidir. Bu amaçla öncelikli olarak kadınlara yönelik şiddeti önlemek için, özellikle toplum içinde şiddet ve ayrımcılık düşüncesinin kaynağını oluşturan, tutumların, toplumsal cinsiyet rollerinin ve klişelerin değiştirilmesi bu alanda alınması gereken tedbirler için sözleşmeyi imzalayan devletlere yükümlülükler yüklemiştir.

Yine devlet bu sözleşmenin hükümlerini yerine getirirken, gerçek veya tüzel kişilerin, kadına yönelik her türlü şiddet eylemini önleyebilmek için gerekli mevzuat düzenlemelerini yapacaktır.

Sözleşmede kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla yapılan çalışmalarda mağdurların insan hakları kapsamında değerlendirilerek, “hassas konuma” gelmiş mağdurların bu bağlamda savunulmasını düzenlemektedir.

Bu faaliyetler içinde gençlerin ve erkeklerin önemli bir yeri olduğundan, bunları kadına yönelik şiddeti önlemede etkin rol oynamaya teşvik etmek gerektiği ifade edilmektedir.

Sözleşmede en çok tartışılan konulardan biride aşağıdaki bir başlık altında detaylı bir şekilde anlatacağım gibi²⁷, kadına yönelik şiddetin nedeni

²⁶ Aşağıda “2-Cinsel Yönelim” başlığı altında incelenmiştir.

olarak, kültür, töre, din, gelenek veya sözde namus, gibi kavramlar ifade edilmektedir. Buradaki özellikle din ve “sözde” namus kelimesinin, samimi dindar insanları rahatsız edecek biçimde kullanıldığı iddia edilmektedir. Sanki dinin ve dinin kaynaklarının, kadına yönelik şiddeti benimsediği anlamı çıkacak bir düzenleme olduğu iddia edilmektedir.

Aynı şekilde namus kavramına muhafazakâr insanların yüklediği değeri, “sözde” namus diye, özensiz bir biçimde düzenleyerek, bu çevrelerin sözleşmeye olumsuz bakmalarına neden olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca bu sözleşme kapsamında, kadınların ekonomik ve kişisel anlamda gelişimine yardımcı olacak, her türlü çalışmayı sözleşmeye taraf olan devletlerin yapması gerektiği belirtilmiştir (12.madde)

Sözleşme kapsamında kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi amacıyla devlet, özellikle farkındalığı geliştirmek amacıyla kampanyalar yapmak ve bu amaçla programlar geliştirmek ve bunları yaygınlaştırmak veya uygulamak, bu anlamda toplumda bir farkındalık oluşturmak için gerekli her türlü faaliyetlerde bulunacak, tedbirler alacaktır (13. madde).

Bütün bunları yapabilmek için elbette ki eğitim müfredatına, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik, kadın ve erkeğin eşitliğini içeren ve toplumsal cinsiyet farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan düzenlemeleri yapması gerektiği ifade edilmiştir. Hatta devlet, bu amaçları, spor, kültür ve eğlence tesislerinde ve özellikle medyada yaygınlaştırmaya yönelik tedbirleri, almakla yükümlüdür (14. madde).

²⁷ Aşağıda“B-Kalıp Olarak Kullanılan “Kültür, Töre, Din, Gelenek Veya Sözde Namus” Gibi Kavramların Bu Sözleşme Kapsamındaki Her Türlü Şiddet Eylemine Gerekçe Olarak Gösterilmesi Problemlili Bir Cümledir.” Başlığı altında incelenmiştir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi burada ifade edilen önlemlerin alınması ile birlikte, şiddete maruz kalan bireyi ve onun hassasiyetlerini, psikolojisini, duygularını, anlayacak ve bunlara yönelik çareler üretebilecek bu anlamda konularında uzmanlaşmış, profesyonellere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu özelliklerdeki insanları yetiştirmek amaçlı programları hazırlamak yine devlete yüklenen yükümlülüklerden biri olarak sayılmıştır (15. madde).

Şiddet mağdurlarına, özellikle şiddetin failine şiddetin tekrarlanmaması için önleyici eğitim programları hazırlamak ve bunu yasal zorunluluk halinde, bu insanlara sunmak amacıyla gerekli düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Burada belki özellik arz eden bir durum, cinsel suçları işleyenlerdir; bu insanların bir daha bu suçları işlemelerini önlemek için, eğitim programları hazırlayarak bu konuda yasal ve diğer tedbirleri alma görevi devlete yüklenmiştir (16. madde).

Bu sözleşme, kadına yönelik şiddeti önlemek ve kadına yönelik saygıyı toplum zihninde oluşturmak amacıyla, iletişim sektörüne ilişkin, özellikle görsel, yazılı medyada ve dijital medya da, kadını kadın kimliğinin dışında, cinsel bir obje olarak algılayan ve kullanan yayınlara karşı devletin politika geliştirerek, düzenleyici tedbirlerin alınması gerektiğini düzenlemektedir.

Özellikle çocuklar, anne babalar ve eğitimciler bir araya gelerek, zararlı olabilecek, cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamıyla nasıl mücadele edileceğine ilişkin mücadele yöntemleri geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için devletlere sorumluluk yüklemektedir (17. madde).

D. Kadını Şiddetten Korumaya Yönelik Maddeler (IV. Bölüm Madde 18-28)

Kadını şiddete karşı korumanın en büyük dayanağı elbette ki bu konuya ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ve bununla bağlantılı olarak diğer tedbirlerin alınmasıdır. Bunları yaparken özellikle mağdurların ihtiyaçlarının karşılanması ve kendisini güven içinde hissedecek ortamların oluşturulması, önemli hususlar olarak öne çıkmaktadır. Bunlarla birlikte mağdurlara ve çocuklara yönelik, gerek psikolojik, hukuksal danışmanlık anlamında yardımla birlikte, tıbbi yardımda sağlayan özel destek birimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla yeterli sayıda kadın sığınma evlerinin oluşturulması ve yine her zaman kullanabilecekleri ücretsiz telefon yardım hatlarının oluşturulması devlete bir yükümlülük olarak yüklenmiştir.

Kadınları şiddetten korumaya yönelik olarak yapılan düzenlemelerin ana hedefi şüphesiz kadının da insan olduğu ve kadının haklarının varlığı ve buna göre düzenlemelerin yapılacağı, burada özellikle kadının insan hakları ve güvenliği birincil nitelik taşımaktadır. Şiddetin mağdurlarının ikinci bir şiddet dalgasından korunması ve bu amaçla verilen hizmetlerde buna dikkat edilmesi gerektiği, bu hizmetleri verirken hassas konumdaki çocukların ve mağdurların bu imkânlardan rahat bir biçimde yararlanmasına dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yurt dışında bulunan kadınlar ile ilgili olarak, bütüncül politikalar gereği kadını şiddetten korumaya yönelik hizmetler, yurt dışında konsolosluk eliyle sağlanacaktır.

Kadınları şiddetten korumaya yönelik olarak; bu sözleşme ile şiddet mağdurlarının iyileşmelerini kolaylaştıracak devlet tarafından sunulması zorunlu olan hizmetlere erişim için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Bu

hizmetlere, yasal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretim ve iş bulma yardımları dâhil olacaktır.

Kadına yönelik şiddetin özel bir durumu olan, cinsel şiddet mağdurlarına, tıbbi ve adli tıp muayenesi yapmak, travma desteği ve danışmanlık hizmetleri sağlamak, ırza geçmeyle ilgili kriz merkezleri veya cinsel şiddet sevk merkezleri oluşturmak için taraf devletler, gerekli yasal düzenlemeleri yapacak ve diğer tedbirleri alacaktır (18-28.maddeler).

E. Kadına Karşı Şiddetin Failinin Yargılanması (Bölüm Madde 29-48)

Sözleşmede genel olarak, kadınlara yönelik şiddetin suç olduğunu ve buna ilişkin cezaları içeren bir yasal düzenlemenin olması gerektiği ifade edilmektedir. Özellikle soruşturma ve yargılama sürecinde bu fiillerin mağdurlarının özel koruma tedbirlerinden yararlanmalarının sağlanması gerekliliği devletin sorumluluğu olarak düzenlenmiştir (29.madde).

Sözleşme gereği şiddete maruz kalan kadınların kolluk kuvvetlerinden yardım istemeleri durumunda bunu zaman geçirmeksizin yerine getirecekleri bir ortamın hazırlanması gerekir.

Sözleşmeye göre, kadına yönelik şiddet eylemlerinin sonucunda, şiddet eylemlerini gerçekleştiren faillerden şiddet eylemine maruz kalan kişinin oluşan zararlarını karşılamak üzere tazminat isteme hakkı söz konusudur. Bu tazminatı eğer kişi, sigorta şirketi vs. ödeyemiyorsa, ciddi bedensel yaralanma veya sağlık bozukluğuna uğrayan kadına yönelik şiddeti önleyemediği için, devletin bu zararı karşılaması gerektiğini ifade etmektedir (30.madde).

Yine sözleşmede, kadının rızası dışında, zorla evlendirilmelerinin hükümsüz, geçersiz veya sona erdirilmesine yönelik devletçe gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemektedir (32.madde).

Sözleşmede; psikolojik şiddet (33.madde), taciz amaçlı takip (34.madde), fiziksel şiddet (35.madde), ırza geçme de dâhil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri (36.madde), zorla yapılan evlilikler (37.madde), kadın sünneti (38.madde), kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (39.madde), cinsel taciz (40.madde), 40. Madde dışında, bütün bu maddelerde belirtilen fiillerin işlenmesinde yardımcı olmak ve lojistik destek vermek ve suça teşebbüs (40.madde), fiillerinin sözleşmeye taraf olan devletlerde suç olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Ayrıca Taraf devletler, bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus”un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklarını belirtmiştir (41.madde).

Burada ifade edilen sözde namus ve din kavramlarının dikkatsiz ve özensiz bir biçimde kullanılmasına ilişkin değerlendirmelerimi aşağıda ayrı bir başlık altında incelemiş bulunmaktayım²⁸.

Sözleşme aşağıda belirtilen durumların varlığı halinde bunları suça uygulanacak ceza açısından ağırlaştırıcı neden olarak kabul etmiştir; Taraflar, aşağıdaki koşulların, bu koşulların söz konusu suçun hâlihazırda temel

²⁸Aşağıda “B-Kalıp Olarak Kullanılan “Kültür, Töre, Din, Gelenek Veya Sözde Namus” Gibi Kavramların Bu Sözleşme Kapsamındaki Her Türlü Şiddet Eylemine Gerekçe Olarak Gösterilmesi Problemlili Bir Cümledir.” Başlığı altında incelenmiştir.

unsurlarını oluşturmadığı hallerde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili verilecek cezanın belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşullar olarak göz önünde bulundurulabileceğini, temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır: suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suiistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde; Suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi halinde; suçun belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş bir bireye karşı işlenmesi halinde; suçun bir çocuğa karşı veya çocuğun huzurunda işlenmesi halinde;

Suçun iki veya daha fazla insan tarafından birlikte hareket ederek işlenmesi halinde; suçtan önce veya suçun işlenmesi esnasında çok aşırı düzeylerde şiddet uygulanmış olması halinde; suçun silah kullanarak veya silah tehdidiyle işlenmiş olması halinde; suçun mağdura ağır fiziksel veya psikolojik zarar vermesi halinde; failin daha öncede de benzer suçlardan hüküm giymiş olması halinde (46.madde).

Sözleşme, yargılamayı hızlandırmak amacıyla hukuk politikaları geliştirilirken düşünülen, arabuluculuk ve uzlaştırma gibi, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini kabul etmemektedir (48.madde). Bu konu sözleşmenin tartışılan konularından biridir, arabuluculuk konusu ayrı bir başlık halinde aşağıda değerlendirilmiştir²⁹.

Sözleşme taraf devletlere, kadına yönelik şiddetin mağdurlarını seri ve hızlı bir biçimde korumaya yönelik kolluk güçlerinde gerekli düzenlemeleri

²⁹ Aşağıda “F-Arabuluculuk Meselesi” Başlığı altında incelenmiştir.

yapmaları, gerekli yasal veya diğer tedbirleri almaya yönelik yükümlülükler yüklemektedir (50.madde).

Yine kadınlara yönelik şiddette risk değerlendirmesi ve risk yönetimi için yasal düzenlemelerin yapılması yönünde devlete görev yüklemektedir; ölüm riski, durumun ciddiyeti ve şiddet eyleminin tekrarlanması risklerini değerlendirebilmek için emniyetten, destek temin etmek üzere, tüm makamların koordineli bir biçimde çalışması gerektiğini ifade etmektedir (51.madde).

Sözleşmede belirtilen suçların bir kısmı ile ilgili olarak, mağdurun ifadesine veya şikâyetine bağlı olmaksızın, bunları geri çekmesi durumunda dahi yargılamaya devam edilmesi gerektiğini düşünmektedir (55.madde).

Sözleşmenin özellikle koruma tedbirleri başlıklı maddesinde, mağdurların tanık olarak özel ihtiyaçları da dâhil olmak üzere, haklarını korumaya yönelik gerekli olan yasal tedbirleri alacaklarını söylemiştir. Alınacak olan bu tedbirler, mağdurların korunması, failin kaçması veya geçici veya kesin olarak serbest bırakılması halinde mağdurun bilgilendirilmesini sağlamak, mağdurlar için hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında davalarının sonuçları hakkında bilgi edinmek, mağdurun duruşmalara katılmasını deliller sunmasını, kendi görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarının dikkate alınmasını sağlamak, mağdurun mahremiyetini ve görüntüsünü korumak için tedbirlerin alınabilmesini temin etmek, özellikle mağdur ile failin birbirini görmesi ve temastan kaçınılması gerektiği, eğer mümkünse aynı mahkeme salonunda olmadan, gerekirse iletişim teknolojilerinden yararlanarak farklı ortamlarda ifade vermesini sağlamak, şiddet mağduru çocuklar için, özel koruma önlemleri sağlanması, gibi hususlar sözleşme ile taraf devletlere yükümlülük olarak yüklenmiştir (56.madde).

Taraf devletler bununla bağlantılı olarak hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma haklarından, mağdur kadınların özellikle yararlandırılması gerektiği ifade edilmiştir (57.madde).

F. Şiddete Uğrayan Kadınların Göç ve İltica Durumları (58-61.maddeler)

Sözleşme de ifade edildiği üzere, taraf devletler, ırza geçme de dâhil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri (36.madde), zorla yapılan evlilikler (37.madde), kadın sünneti (38.madde), kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (39.madde), suçlarına ilişkin olarak zaman aşımı sürelerini, suç mağduru olan kadının reşit olmasından sonra yeterli bir süre devam etmesini ve suçun ağırlığıyla orantılı olarak sağlamak üzere, gerekli yasal düzenlemeleri yapacaklarını düzenlemiştir (57.madde).

Sözleşmede şiddet mağduru olan kadınlara oturma izni verilmesini (59.madde) ve özellikle toplumsal cinsiyete dayalı iltica taleplerine olumlu yanıt verilmesini (60.madde), ayrıca taraflar şiddet mağduru eşin geri gönderilmemesine ilişkin taraf devletlerin yasal düzenleme yapması gerektiğine ilişkin tedbirleri almaları gerektiği ifade edilmiştir (61.madde).

G. İzleme Yöntemi (IX.Bölüm Madde 66-69)

Sözleşmenin hükümlerinin taraf devletlerce uygulanıp uygulanmadığını, kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda bir uzmanlar grubunun kurulmasını öngörmektedir (66. madde). GREVIO (Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu) olarak adlandırılan bu uzman örgüt, hak ihlali olan ülkeler ile ilgili olarak, o ülkeye yapacağı ziyaret ile taraf devletten ve sivil toplum örgütleri ilgili kişiler

ile görüşerek bir rapor hazırlar bu rapor ve varılan sonuçlar, ilgili taraf devlete ve Taraflar Komitesine gönderilir. GREVIO' nun raporu ilgili devletin yorumları ile birlikte kabul edildikten sonra kamuya açıklanmaktadır³⁰.

Taraflar Komitesi rapora ve GREVIO 'nun vardığı sonuçlara dayanarak, ilgili taraf devlete şu hususlarda tavsiyelerde bulunur; özellikle rapor sonucuna göre alınması gerekli tedbirler ve uygulanmasının belirlenmesi amacıyla tarih verilerek kontrol edilmesi, bununla birlikte taraf devlet ile ilgili olarak, işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan tavsiyelerde bulunmaktadır. Her yıl olağan raporlar hazırlandığı gibi, acil durumlarda da kendilerine ciddi anlamda bulgular ulaştığında bir veya birden fazla üyesini görevlendirerek rapor hazırlanmasını isteyebilir. Hazırlanan raporlar nihayetinde durum gerektiriyorsa, Taraflar Komitesine ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine iletilecektir (68. madde).

H. Sözleşmede Yapılacak Değişikler ve Fesih

Her sözleşmede olduğu gibi değişen ve gelişen toplumsal olaylara göre, sözleşmenin dinamik yapısını korumak amacıyla, gerektiği hallerde sözleşmenin nasıl değiştirilebileceğini düzenleyen maddeler söz konusudur. Sözleşmeye taraf olan devletler eğer sözleşmede bir değişiklik yapılmasını istemeleri halinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletilecek ve Genel Sekreter tarafında Avrupa Konseyi üye Devletlerine özellikle bütün imza sahiplerine ve bütün taraflara, Avrupa Birliği Devletlerine, sözleşmeyi kabul etmeye davet edilmiş bütün Devletlere ilgili değişiklik isteği gönderilecektir.

³⁰ Türkiye GREVIO raporu için bkz, Bayraktar, Tuğba, İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 26 (2018): 87-111

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/41509/438125> Erişim tarihi: 04.02.2022

Daha sonra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yapacağı bir oturum ile çoğunluğu sağlaması durumunda, değişiklik kabul edilebilir. Kabul edilen bu değişiklik onaylanmak üzere üye devletlere gönderilir. Tüm tarafların onaylarını Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirdikleri andan itibaren bir ay sonra yürürlüğe girecektir (72. madde).

Sözleşme imzalayarak taraf olan devletlerden her biri Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle istediği zaman bu sözleşmeyi feshedebilir (80. madde).

IV. İSTANBUL SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN ELEŞTİRİLER

İstanbul sözleşmesi herkesin görüş birliği ile ifade ettiği gibi, kadına karşı şiddete ilişkin, gerek kamusal alanda gerekse özel alanda, hükümler içeren ve yaptırımı olan uluslararası bir sözleşmedir. Dünya da özellikle gelişmemiş ülkelerde kadının statüsü ve varlığının kabulünde problemler vardır. Gelişmekte olan devletlerde ve gelişmiş devletlerde ise kadının statüsü ve varlığı kabul edilmekle birlikte, kadının ekonomiye eklenmesi gereken zorunlu bir süje görülmekte ve cinsiyetinden dolayı şiddet, ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

İstanbul sözleşmesi uluslararası platformda kadına yönelik şiddeti ele alan ve düzenleyen bir sözleşme olması dolayısıyla bütün insanlık açısından önemlidir. Günümüz toplumlarında şiddeti, hele kadına yönelik şiddeti savunan radikal guruplardır. Sözleşmenin özellikle kadına yönelik şiddeti içeren düzenlemeleri, ulusal normların, genişletilerek, geliştirilerek, üzerine konularak, düzenlenmiş biçimindedir. Bu hükümler insanlığın ortak kültürünün oluşturmuş olduğu değerlerdir ve insanlığın gelmiş olduğu aşamayı göstermesi açısından

önem arz etmektedir. Ancak sözleşmeye ilişkin doktrinde birçok eleştiri söz konusudur.

A. Sözleşmede Kullanılan Bazı Kavramların Oluşturduğu Problemler

1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

İstanbul Sözleşmesi “toplumsal cinsiyet” olarak ifade edilen, tartışmalı bir kavrama dayalı olarak kurgulanan bir metindir. Yaklaşık 30 sayfalık metinde, 24 yerde “toplumsal cinsiyet“ kavram olarak geçmektedir.

İstanbul sözleşmesin ‘de, 'toplumsal cinsiyet' kavramı tanımlanmıştır (madde 3/c). İlgili maddede düzenleme şu şekilde yapılmıştır.

"Toplumsal cinsiyet'ten; herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır."

Toplumsal cinsiyet kavramı, kişinin toplum içindeki cinsiyet rolü olarak ifade edilmiş, kişinin toplumda sergilediği davranışlar, özellikle de diğer insanlarla oynadığı roller biçiminde tanımlanmıştır³¹.

Sözleşmedeki bu tanıma rağmen, kavramın ilk olarak ortaya çıkışında ve bu kavramın kendisine yüklenen farklı anlamların olması, bu tanımlamalarında aslında kadınlık ve erkekliğin sosyal olarak oluşturulduğu ve

³¹Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği kavramlarının, 1963 yılında Robert Stoller ve Ralph Greenson tarafından yapılan tanımı için bkz.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Cinsiyet#:~:text=Toplumsal%20cinsiyet%20kavram%C4%B1%2C%20bu%20anlamda,tarif%20etmek%20i%C3%A7in%20ortaya%20at%C4%B1lm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r>; Türk aile hukukunda toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesine ilişkin bkz, Gülseven Ayşe Seda, Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini, TBB Dergisi 2017 (132), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-132-1686>

inşa edildiği düşüncesine dayandığı iddia edilmektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet kavramının ideolojik bir kavram olduğu ileri sürülerek, hakkında birçok tartışma söz konusudur³².

Toplumsal cinsiyet kavramı ilk olarak 1955 yılında Amerikalı araştırmacı John Money tarafından biyolojik cinsiyeti belirli olmayan, ancak belirli bir cinsel kimliği olanları ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır³³.

Daha sonraki yıllarda ise, toplumsal cinsiyet kavramı feminizm hareketi içerisinde cinsiyetini değiştirmek isteyen kimselerce, dayanak olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde toplumsal cinsiyet rolü veya cinsiyet kimliği, toplumun ona vermiş olduğu role uymadığı gerekçesiyle değiştirmek isteyen kişileri tanımlamak üzere kullanılan “trans cinsel” kavramının dayanağını toplumsal cinsiyet kavramının oluşturduğu ileri sürülmektedir³⁴.

Bu kavramı popüler hale getiren yaygınlaştıran kişi ise, Judith Butler'dir³⁵. Butler, toplumsal ve biyolojik cinsiyet arasındaki ayrımı kesinlikle

³² 10 madde de İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmeli, Dosya Haber için bkz. , <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>

³³Daha geniş bilgi için bkz.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Cinsiyet#:~:text=Toplumsal%20cinsiyet%20kavram%C4%B1%2C%20bu%20anlamda,tarif%20etmek%20i%C3%A7in%20ortaya%20at%C4%B1lm%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r.>

³⁴Daha geniş bilgi için

bkz.<https://tr.wikipedia.org/wiki/Cinsiyet#:~:text=Toplumsal%20cinsiyet%20kavram%C4%B1%2C%20bu%20anlamda,tarif%20etmek%20i%C3%A7in%20ortaya%20at%C4%B1lm%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r.>

³⁵Yüksek öğrenimini ve doktorasını Yale Üniversitesi'nde tamamlayan Butler'ın feminist kuram, felsefe ve güncel siyaset alanlarında pek çok makalesi ve kitabı bulunuyor. California Üniversitesi'nde Retorik ve Karşılaştırmalı Edebiyat dalında profesör olarak görev yapan Butler'ın en önemli eseri olan Cinsiyet Belası feminist

reddeden ve bu ayrımın saçmalığını savunan bir düşündürdür. Bu iki kavramı açıklarken; Biyolojik cinsiyetin, insanların kendilerine doğuştan verilen seks cinsiyetinden ve bedenlerinden oluştuğunu, toplumsal cinsiyetin ise, kişinin bedeninden bağımsızca seçebileceği bir cinsiyet olduğunu ileri sürmektedir. Butler, toplumsal cinsiyet kadar, biyolojik cinsiyetinde sorgulanabilir bir gerçeklik olduğunu ve toplumsal cinsiyet için, bedenin kültürel olarak yorumlanmasını, ifade ettiğini söylemiştir³⁶.

Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramı ile LGBTİ'(lezbiyen, gay, biseksüel, transgender, intersex)ler arasındaki ilişki, Feminizm hareketinin üçüncü dalga Feminizm aşamasında ortaya çıkmaktadır. Üçüncü dalga feminist hareket, 1990'ların ortasından itibaren günümüze kadar gelen süreyi ifade etmektedir, bunların savunduğu görüş, "...artık farklılıkların değerli ve önem arz eden bir durum olduğunu ileri sürmekteydiler". Nitekim üçüncü dalga feminizm algısı, farklı cinsel eğilimde olan kadınlara (queer) ve beyaz olmayan kadınlara odaklanılması gerektiğini ifade etmektedirler³⁷. Hatta “, cinsiyet ayrımına

kuramın temel eserleri arasında yer alıyor. 2004 yılında Yale Üniversitesi'nin gey ve lezbiyen araştırmalar alanında hayat boyu üstün katkı sunan akademisyenlere verdiği Brudner Ödülü'nü alan Butler, 2007 yılında da Amerikan Felsefe Derneği'ne üye seçildi. Judith Butler'in kısa biyografisi için bkz, [Judith Butler Kimdir, Hayatı ve Resimleri https://www.msxllabs.org/forum/felsefe-ww/240181-judith-butler.html#ixzz6gIVZJWx7](https://www.msxllabs.org/forum/felsefe-ww/240181-judith-butler.html#ixzz6gIVZJWx7)

³⁶bkz.https://tr.wikipedia.org/wiki/Cinsiyet#:~:text=Toplumsal%20cinsiyet%20kavram%20bu%20anlamda,tarif%20etmek%20i%20ortaya%20at%20C4%B1m%20C4%B1%20C5%9Ft%20C4%B1r.

³⁷Birinci feminist dalga, 19 yy sonu ve 20 yüzyılın başlarına kadar olan süredeki aşamadır, genel olarak bu süreçte, feministlerin talepleri, kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet haklarını kapsamaktaydı, özellikle bu dönem feminist kuramcıları, kadınların birer vatandaş olarak, erkekler ile aynı derecede temel hak ve özgürlüklere sahip insan olduklarını ileri sürmektedir. İkinci dalga feminist hareket ise, artık feminist mücadele belirli bir grup kadın için değil tüm kadınlar için yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemin en belirgin sloganı “kadın doğulmaz

odaklanan bir feminizmin sınıf farklılıklarını ve ırk ayrımını görmezden geldiğini vurgulamışlardır. Bu nedenle farklı etnik köken ve cinsel tercihlere, sınıfsal farklılıklara yönelmişler ve kadın sorunlarının çeşitliliğine odaklanan bir bakış açısını teorikleştirmeye çalışmışlardır”³⁸.

Buraya kadar yaptığımız alıntılardan çıkarılan sonuç şudur; toplumsal cinsiyet kavramı, 1990’lardan sonra, özellikle LGBTİ’lerin düşüncelerinin haklılığını ifade etmek için kullandıkları bir kavramdır. İstanbul sözleşmesi böyle bir kavram ile kurgulandığından muhafazakâr ve inançlı kimselerin sözleşme hükümlerini kabullenmede çekingen davrandıkları belirtilmektedir.

Yine üçüncü dalga feminist hareketle, toplumsal cinsiyet ve farklı cinsel eğilimde olanların da feminist hareketle ilişkilendirilmesi ve birlikte mücadele

kadın olunur” sloganı idi, yine bu dönemde kadınlar bedenlerinin erkek denetiminde çıkmasını talep etmişlerdir. 1990’lı yıllar ve sonrası ise, üçüncü dalga feminizmin geliştiği dönemdir. Üçüncü dalga feministler, kadın sorunlarının da dışına taşarak, dünya barışını tehdit eden her türlü unsura; savaşlara, çevre kirliliğine, nükleer enerjiye, insanların temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayan geleneklere karşı gelmektedirler. Özellikle ezilen kadınlara, toplumsal gelenekler ile etnik kimlik cinsel yönelim ve ait olunan sınıf kadınlar arası ezilmişliklerin görünümünü oluşturmaktadırlar, özellikle feminizmi farklı kimliklere sahip kadınları da kapsayacak biçimde genişletmek, üçüncü dalga feministler bunlara ve bunların problemlerine de duyarlı olduklarını ifade etmişlerdir. Feminizm hareketi ile ilgili olarak özellikle feminizmin geçirdiği aşamalar ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz., Taş Gün, Feminizm üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri Akademik Hassasiyetler Dergisi, Y 2016, C. 3, S 5, s. 163-175; Kolay Hale, Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları,

https://www.emo.org.tr/ekler/1bb5fa7cf6b4360_ek.pdf?dergi=990; Ayrıca bkz., https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9C%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC_dalga_feminizm

³⁸ Özüdoğru Büşra, Beyaz Feminizm ve Öteki Kadınlar, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y 2018, S 12, s.304-319

edileceğine ilişkin söylem ve eylemler, bu sözleşmeye olan inançlı kimselerin güvensizliği neticesini doğurmuştur³⁹.

Bununla birlikte doktrinde bu ifade edilenleri kabul etmeyen görüşlerde vardır. Nitekim Kadın ve Demokrasi Derneği toplumsal cinsiyet kavramının eşcinsellik ve cinsiyetsizleştirme kavramları ile ilgili olmadığını ileri sürerek, kamuoyuna derneğin görüşünü şu şekilde açıklamıştır; ”Toplumsal Cinsiyet” eşcinsellik ya da cinsiyetsizleştirme değildir. Biyolojik cinsiyetin inkârı veya yok sayılması anlamına da gelmez. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğe kültürlerin, toplumların yüklediği rol ve görevleri ifade etmek için kullanılır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ise kadın ve erkeğe eşit fırsat verilmesi anlamına gelir. Başka bir ifade ile bu ibare ile üçüncü bir cinsiyet kastedilmez. Bilindiği üzere toplumda kadına ve erkeğe yüklenen rol ve görevlerin dağılımı her zaman adil ve insan onuruna yakışır şekilde cereyan etmeyebilir. Söz konusu rollerin kadın veya erkek açısından mağduriyet oluşturduğu anda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı devreye girer ve adaleti sağlamaya çalışır. Burada hedeflenen külli bir eşitlik değil, adaletsizlikleri ortadan kaldıracak bir fırsat eşitliğidir. Nihayetinde her ülke bu amaca matuf politikaları kendi belirler”⁴⁰.

Yine doktrinde kimi yazarlar toplumsal cinsiyet ile ilgili olarak, “Eğer toplumsal cinsiyet eşitliğini “kadın erkek biyolojik olarak eşittir” olarak anlıyorsanız yanlıştır. Çünkü kadın ve erkek yasalar ve fırsatlar yönünden eşittir ve eşit olmalıdır. Biyolojik olarak eşit değildir çünkü genleri farklıdır.

³⁹ Özüdoğru, agm, s.308 vd.

⁴⁰Haberin detayı için bkz, <https://t24.com.tr/haber/kadem-istanbul-sozlesmesi-ne-yonelik-elestirilere-16-maddeyle-yanit-verdi-toplumsal-cinsiyet-escinsellik-ya-da-cinsiyetsizlestirme-degildir>

Psikolojik olarak eşit değildir çünkü duygu ifadeleri farklı olduğunu” ifade ederek toplumsal cinsiyet kavramının Türk toplumunun geleneksel yapısına uymayan Türk toplumun ruhunu yansıtan bir kavram olmadığını ileri sürmüşlerdir⁴¹.

İstanbul sözleşmesinde insanlık ortak kültürünün oluşturmuş olduğu, kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin olan bu değerlerin,sözleşmede Türk toplumunun kültürel değerlerine aykırı kavramların kullanılması, kavramları kullanmadaki özensizlik ve Türk toplumunun kültürel yapısına uymayan kavramların sözleşmeye serpiştirilmiş olması, muhafazakârları, inançlı

⁴¹“Biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti, kadın-erkek yaratılışını karşılaştıran bir çalışma “Biyolojik cinsiyet doğuştan, cinsel kimlik kültürelidir. Rekabetçilik ve tamamlayıcılık sonradan öğrenilir. Eğer tarafların yetiştiği ortam kadın erkek ilişkisini rekabetçi bir ilişkiye çevirmişse bir arada yaşayamazlar. Kadın erkek ilişkisi kadın ve erkek savaşlarına dönmüştür. Feminizm eğer kadının özgürleşme hareketi ise doğru ve faydalıdır, eğer kadın erkek rekabeti ise kapital sistemin rekabetçiliğinin aileye yansımalarıdır ve aileye zarar vermesine neden olur. Kadın erkek ilişkisinin tamamlayıcı ilişki olduğunu savunan kültürlerde mutlu aileler orta çıkar.

Kadın beyni dişildir, üstün tarafı şefkat kahramanı olmasıdır, empati yönünden erkekten üstündür, duygusal okuryazarlığı daha yüksektir, korkuya direnci azdır, bu nedenle anneliği daha iyi yapar, çocuğunu daha iyi korur, konuşma becerisi gelişmiştir bunun için çocuğu daha iyi büyütür. Estetik algıları üstündür çünkü sosyal çeşitliliği kadın beynine borçluyuz. Müzik, sanat, resim yetenekleri daha öndedir. Sonuçtan çok süreci düşünür. Üzüntüsünü doğrudan ağlayarak daha kolay ifade eder. Aşk denildiğinde romantizmi görür. Erkek beyni erildir, mantık, muhakeme, analiz ve hesaplama yönünden kadın beyninden bir adım öndedir. Bunun için daha atak ve atılgandır. Süreçten çok sonuca odaklı çalışır. Benmerkezci çalışmaya yatkındır, hemen çıkar hesabı yapar. Üzüntüsünü öfkelilik olarak ifade etmeye yatkındır, aşk denildiğinde erotizmi öncelikler. Eril ve dişil beyinler yaş ilerledikçe ve kişiler istedikçe ön beynin güçlenmesi ile olgunlaşır. İki bakış birbirini tamamlamaya göre çalışır. Duygu ve mantık dengelenir, sonuç ve süreç algısı gelişir, kişiler biz bilinci geliştirse iyi bir takım olurlar. Anne, baba, eş ve iş insanı rollerini öğrenirler. Çünkü rol paylaşımı biyolojik değil sonradan öğrenilmez. Çünkü kimlik duygusu, etnik, sosyal, kültürel veya cinsel olsun kimlikler sonradan öğrenilir doğuştan ve içgüdü değil öğretilir, edimseldir”.

Haberin detayı için bkz., Tarhan Nevzat,<https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/5549/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ne-anlama-geliyor-istanbul-sozlesmesinin-satir-aralarini-okuyalim>

kimseleri, kadına karşı şiddetin önlenmesinde, farklı fikir guruplarıyla bir araya getirebilecekken, sözleşmenin içeriğini de reddedecek aşamaya getirdiği iddia edilmektedir⁴².

Yani sözleşmeyi hazırlarken farklı düşünce yapısına sahip, Türk toplumunun bir kısmını oluşturan inançlı vatandaşları, Avrupa toplumu açısından inançlı Hristiyanları⁴³, yine hem Türk toplumu açısından, hem de Avrupa toplumu açısından LGBTİ' lilerin fikirlerini kabul etmeyen ve davranış kalıplarını onaylamayan insanların görüşleri sözleşmeye yansıtılmamıştır.

Konunun nezaketi açısından bir noktayı belirtmemiz gerekir, şiddetin mağduru kim olursa olsun elbette ki korunmayı hak etmektedir. Şiddetin failinin kim olursa olsun cezalandırılması ise, modern hukukun ana unsurlarından biridir. Kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek için bir uluslararası düzenleme yaparken, Avrupa konseyine üye ülkeler de tartışma konusu olan⁴⁴, özellikle trans cinsiyet ve bu anlamı çağrıştıran ifadelerin sözleşmede kullanılması, hukuk politikaları açısından uygun görülmemektedir.

2. Cinsel Yönelim

Toplumsal cinsiyet kavramının kullanıldığı metinlerde, aynı zamanda cinsel yönelim⁴⁵ ve cinsel kimlik kavramları da genel olarak birlikte

⁴²Aile Akademisi Derneği de, 10 maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir, Dosya çalışmasında bu durumu ifade etmektedir, Dosya Haber için bkz. <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>

⁴³Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. <https://www.kutsalkitap.org/hristiyanligin-escinsellige-bakisi/>

⁴⁴ Bu konuda Avrupa Konseyine üye bazı devletlerin sözleşmeye ilişkin görüşleri ve faaliyetleri için bkz, aşağıda “3- LGBTİ' liler Meselesi”

⁴⁵T.C. Adalet Bakanlığı cinsel yönelim ve sorunları ile ilgili olarak, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı

kullanılmaktadır ve ilgili metinlerde cinsel kimlik ve cinsel yönelim de ele alınan ve savunulan olgulardır. Bu durum İstanbul Sözleşmesi'nde de görülmektedir.

Sözleşmenin 'Temel Haklar, Eşitlik ve Ayrım Gözetmeme' başlıklı maddesinde; "Özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik önlemler olmak üzere, işbu sözleşme hükümlerinin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal menşe, bir ulusal azınlıkla bağı, mülkiyet, doğum, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen ya da mülteci olma durumu veya başka statüler temelinde herhangi bir ayrımcılık olmaksızın Taraflarca uygulanması güvence altına alınmıştır."(Madde 4/3) biçiminde düzenlenmiştir.

İstanbul sözleşmesinde bu düzenleme ile cinsel yönelim ve cinsel kimliğe yönelik her hangi bir ayırım yapılmaması ve şiddetten korumaya ilişkin, sözleşmenin şemsiyesinin bunları da kapsamaması gerektiği ifade edilmektedir.

Yalnız bu durum kimilerine göre; kadını şiddetten korumaya yönelik önemli kazanımlarında olduğu bir uluslararası sözleşmeye, şiddete karşı korunacak kişiler arasına, farklı cinsel yönelimde olanları da eklerseniz, bütün dünya toplumlarının üzerinde anlaşmadığı, kimi toplumların kesinlikle karşı çıkacakları, kimi toplumların dini inanç ve kutsal kitaplarında yasak olarak belirtilen, kimilerine göre de, kadın cinsiyeti üzerinde hesabı ve farklı politik beklentileri olan kimselerce, hassas oldukları bir kavramın kullanılması hukuk politikası açısından da, sosyal politikalar açısından da uygun olmadığı iddia

tarafından AHİM'in ilgili kararlarının bir tercümesi yapılmıştır, bu anlamda cinsel yönelim kavramı ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğu kararlar için bkz, Tematik Bilgi Notu – Cinsel yönelim sorunları, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Sexual_orientation_TUR.pdf

edilmektedir. Üzerinde uzlaşmamış farklı çağrışımlar içeren, bir kavramın kullanılması sözleşmenin, bütün kazanımlarına da etki eden, bir olumsuz ortam oluşturmaktadır, şüpheleri, kaygıları haklı kılacak bir pozisyon doğurduğu iddia edilmektedir⁴⁶.

Şunu belirtmek gerekir, eğer sözleşme toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden kurgulanmasaydı ve farklı cinsel eğilimlerde olanların da korunacağına ilişkin bir düzenleme sözleşmede düzenlenmeseydi, hukuk politikaları açısından ne kaybedilecekti ve ne kazanılacaktı karşılaştırılmasının yapılması lazım.

Bunu şu şekilde cevaplandırmak mümkündür; bu anlamı çağrıştıran kelimeler kullanılarak bir düzenleme yapılmasaydı, farklı cinsel eğilimde olanlar ceza kanununa göre eğer bir şiddete maruz kalmaları durumunda elbette ki, failer cezalandırılacak, mağdurlar korunacaklardı.

Eğer bu eğilime sahip insanlarda özel olarak korunsun hakları yaygın bir şekilde ihlal ediliyor deniliyorsa, bu durumu düzeltmeye yönelik özel düzenlemeler yapılır. Bu şekildeki bir düzenleme hukuk politikalarına daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Yine bu kavramlar kullanmadan sözleşme hazırlansaydı, her dine mensup, dini inanca sahip olan dindarlarda, bu anlamda muhafazakârlar da sözleşmeye sahip çıkacaklardı, denebilir.

⁴⁶ Aile Akademisi Derneği, 10 maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir, Daha geniş bilgi için Bkz.,<https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>; Çamurcu Meryem Hazal, İstanbul Sözleşmesi:Türkiye’de İç Hukuka Etkisi Ve Toplumun Tepkisi, Ankara Barosu Dergisi 2021/4, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2321613> Erişim Tarihi, 04.02.2022

Üzerinden uzlaşılmamış bu olguların İstanbul sözleşmesi ile legallik kazanma, kendilerini ifade anlamında bir alan açma ihtimali olduğu iddia edilmektedir. Dolayısıyla LGBTİ' ler bu sözleşmeye dayanarak, siyasi iktidarlar dan LGBTİ' lerin haklarına dair taleplerde bulunabilirler ve statülerinin tanınmasına ilişkin hak talebinde bulunabilirler. Yani, Türkiye'nin de kabul ettiği ve Meclisinde onayladığı, Uluslararası bir sözleşmede kendilerinin de şiddetten korunmalarına yönelik hükümler bulunduğunu savunarak, kendi pozisyonlarının Uluslararası sözleşme esas alınarak, anayasa da düzenlenmesi ve yasallaştırılması konusunda devletin hukuksal yükümlülükleri olduğunu, sözleşmede kullanılan kavramlar ve düzenlemeler referans gösterilerek, hak talebinde bulunabilecekleri savunulmaktadır⁴⁷.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Açıklayıcı Metin'de, iyi niyetli bir yaklaşımla, 4. Madde' nin açıklanmasında; "Bu içtihat ışığında, taslağı hazırlayanlar Sözleşmenin konusu-meselesi ile büyük ilişkisi olan müteakip ayrımcı olmama zeminlerini eklemeyi arzu etmişlerdir: cinsiyet, cinsel eğilim, cinsiyet kimlik, sağlık durumu, engellilik, evlilik durumu ve göçmen ve mülteci olma durumu ve diğer durumlar olup açık uçlu bir liste anlamına gelmektedir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının yardım arama davranışının yanı sıra Avrupa'daki hizmetlerin sağlanmasına ilişkin araştırma belirli grup mağdurlara karşı ayrımcılığın hala yaygın olduğunu göstermektedir. Cinsiyete dayalı şiddet eylemini rapor ederken kadınlar hala emniyet

⁴⁷ Bu konuda birçok sivil toplum örgütü görüş belirttiği gibi, Aile Akademisi Derneği de, 10 maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir, Dosya çalışmasında bu durumu ifade etmektedir. Daha geniş bilgi için Bkz., <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>

teşkilatlarının veya adli sistemin ellerinde ayrımcılığı yaşayabilmektedir. Benzer şekilde, aile içi şiddetin gay, lezbiyen ve biseksüel mağdurları cinsel eğilimleri nedeniyle genellikle destek hizmetlerinden hariç tutulmaktadır. Belirli birey grupları aynı zamanda basit bir terimle özdeşleştirdikleri cinsiyetin doğumda kendilerine verilen cinsiyet ile uygun olmadığı anlamına gelen cinsiyet kimliği esasında ayrımcılığı yaşamaktadır.

Bu toplumun “dişi” veya “erkek” kategorilerine ait olarak oluşturduğunda uygun olmayan cinsiyet değiştiren kişi veya transseksüel kişiler, karşı cinsin kıyafetlerin giymekten hoşlanan kişiler, travestiler veya diğer kişi grupları gibi birey kategorilerini içermektedir. Ayrıca, göçmen ve mülteci kadınlar ikamet durumu nedeniyle destek hizmetlerinden hariç tutulabilmektedir. Birkaçını adlandırmak gerekirse engelli kadınlar ve/veya etnik azınlıkların kadınları, Romanlar veya HIV/AIDS enfeksiyonlu kadınların durumunda olabildiği gibi kadınlar birçok ayrımcılık biçimini yaşamaya eğilimli olduğunu belirtmek önemlidir. Cinsiyete dayalı şiddetin mağdurları olduğunda da fark yoktur” demektedir⁴⁸.

Avrupa Konseyi Sözleşmenin maddelerinin ve sözleşmede kullanılan özellikle farklı cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet gibi tartışmalı kavramlara ilişkin olarak şöyle bir açıklamada bulunma ihtiyacı hissetmiştir, “Sözleşmeyi destekleyenler, muhalif olanların Sözleşmedeki maddeleri çarpıtarak kamuoyunu yanlış yönlendirerek manipüle etmekle suçlamaktadırlar. Avrupa Konseyi de Kasım 2018'de yayımladığı basın bildirisıyla "sözleşmenin açık bir şekilde belirtilmiş amacına" rağmen aşırı muhafazakâr ve dini grupların

⁴⁸Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Açıklayıcı Metni için bkz, www.muglabarosu.org.tr > Upload > files > İstanbul Sözleşmesi

çarpıtılmış anlatıları dillendirdiklerini belirtmektedir. Bu çerçevede sözleşmenin yalnızca kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önleme amacı taşıdığını, belirli bir yaşam ve kabulleri empoze etmediği ve özel yaşam biçimlerine müdahale etmediği ifade edilmektedir. Ayrıca Sözleşmenin kadın-erkek arasındaki cinsel farklılıkları sona erdirmeye ilişkin olarak bir düzenleme yapmadığı, metinde hiçbir şekilde kadın ile erkeğin "aynılığına" ima olmadığını ve sözleşmede aile tanımının yapılmadığına ve bu konuda herhangi bir teşvik/yönlendirme yapılmadığına dikkat çekilmiştir. Tartışma konusu olan çarpıtmalara karşı Konsey, sözleşme hakkında soru-cevap kitapçığı da yayımlamıştır⁴⁹.

Kimi sivil toplum örgütleri ise; “Sözleşme, üçüncü bir tür oluşturmaya ya da LGBT eğilimlerini hukuk normu olarak belirlemeye veya teşvik etmeye yönelik herhangi bir hüküm taşımamaktadır. Aynı cinsiyetten olan çiftlerin birlikteliğinin yasal olarak tanınması da dâhil olmak üzere cinsel yönelimle ilgili olarak ortaya yeni standartlar koymamaktadır. Bu sözleşmenin eşcinsel yönelimlerin meşrulaşmasına sebep olduğunu iddia etmek ise en hafif tabirle kötü niyetlilik” biçiminde görüş beyan etmişlerdir.

Devamında, “Cinsel yönelim” kavramı sadece Sözleşme’nin 4. Maddesinde geçmektedir. Maddede şiddet ile mücadelede hiç kimseye ayrımcılık yapılmaması; din, dil, ırk, vb. pek çok unsurla birlikte, toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelime dayalı şiddetin de kabul görmemesi gereği vurgulanmıştır.

Madde kesinlikle bir dayatma içermemektedir. Maddenin kapsamına bütün insanlar girmektedir. Zaten herhangi bir insanın şiddetten korunma

⁴⁹Daha detaylı bilgi için

bkz, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_S%C3%B6zleşme_Sözleşmesi

şemsiyesinin dışında tutulması düşünülemez” diyerek, sözleşmede eşcinselliğe dair böyle bir ifadenin olmadığını belirtmişlerdir. Buna göre sözleşmenin şiddete karşı cinsel yönelim, cinsiyet kimliğine dayalı ayırım yapmayı yasakladığını” iddia etmektedirler⁵⁰.

Bütün bu farklı görüşlerin ifadesinden şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür;

Öncelikli olarak bir toplumda aynı metni okumalarına rağmen bir birinin tam aksi iki anlam bir metinden çıkarılabiliyorsa, bu yazılan metnin lafzı ile ruhu arasında bir farklılığın olduğuna yönelik bir karine olarak değerlendirilebilir.

Bir uluslararası sözleşmenin metni rasgele seçilen kavramlar ile yazılmamakta ve düzenlenmeyeceği açıktır. Özen ile seçilen kelimeler ile Sözleşme metni hazırlanır, işte burada kullanılan terimler aynı zamanda sözleşmenin ruhunu da yansıtmaktadır. Dolayısıyla sözleşmeyi hazırlarken kullanılan her terim sözleşmenin ruhunu yaşatır, bu anlamda farklı cinsel yönelimde olanlarında, zaten ceza kanunlarında şiddetin varlığı halinde, bunun öğrenildiği andan itibaren Cumhuriyet Savcısının olaya müdahalesi ve kamu davası açılması durumu söz konusudur. Yani şiddet mağdurunun genel olarak korunmaması veya mağdurun kovuşturulmaması, faile ceza verilmemesi gibi bir durum söz konusu değildir. Farklı cinsel eğilimlerde olanların bu korumadan yararlanacağı çok açık bir biçimde ortadadır. Eğer şiddet mağduru olan bir kimsenin, şiddet mağdurunun, gerek şiddetten korunmasında, gerek önlenmesinde, gereksede şiddetin failinin kavuşturulmasında eğer bir problem yaşıyorsa, buralardaki problemleri halletmeye çalışalım. Bütün bunları yok

⁵⁰KADEM’ in görüşü için bkz, <https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesi-hakkinda/>

farz edip, kadınların şiddetten korunmasına yönelik bir çalışmada, devletler ve toplumlarca üzerinde uzlaşılmamış gruplarında sözleşmeye dâhil edilmesi hukuk politikaları açısından uygun olmamıştır.

Mesele farklı cinsel eğilimde olanlara şiddet uygulanmasını önlemek, onların şiddete karşı korunması, şiddete maruz kalmış ise failin kovuşturulması ve cezasının verilmesi meselesi değildir, kim olursa olsun şiddete maruz kalıyorsa kamu düzenini sağlamak amacıyla gerekli işlemler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler TCK' da zaten düzenlenmiştir⁵¹. Eğer yeterli değilse gerekli düzenlemeleri yapılır. Bunun kadını şiddetten korunmasına ilişkin bir uluslararası sözleşmede kullanılması uygun olmamıştır.

Sözleşme kurgusu içinde, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel eğilim, partner gibi birbirini çağrıştıran ve birbirini yansıtan belirli bir grubu ifade amacıyla birlikte kullanılan kelimelerin kullanılması ile bir kısım muhafazakârlar ve kendini dindar olarak niteleyen kimseler nezdinde, kadın erkek dışında, farklı cinsleri, cinsiyetsizliği savunan bir anlamı çağrıştırmaları dolayısıyla sözleşmeyle ilgili olarak uzlaşılmaz bir tutum takınmaya ve sözleşmeyi reddetmeye kadar varan bir tutum sergilemeye neden olduğu ifade edilebilir.

⁵¹Başta TCK olmak üzere iç mevzuatımızda şiddet eyleminin failinin cezalandırılmasına ilişkin olarak bkz, Demirbaş Timur, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 65 (4) 2016: 3345-3353, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/621813>, Erişim Tarihi: 04.02.2022

3. LGBTİ' liler Meselesi

LGBTİ' liler⁵² konusu toplumu oluşturan sosyal ve siyasal gruplar tarafından, üzerinde uzlaşmış bir konu değildir. Dolayısıyla farklı cinsel eğilimde olanların sözleşme kapsamına alınması ve kadınlıkla ilgisi olmayan gaylerin “farklı cinsel eğilim” olarak kabul edilip bu sözleşme kapsamı içinde kabul edilmesi, Avrupa konseyi devletleri içinde aileyi farklı cinsten insanların bir araya gelmesi ile oluşan birliktelik olarak algılayan çoğunluk görüşüne ters düşmektedir. Bu durumun ortak kültür ve yaşam alanları oluşturmak isteyen birliğin felsefesine ters düştüğü ileri sürülmektedir⁵³.

Rusya ve Azerbaycan Avrupa Konseyine üye olmalarına rağmen sözleşmeyi hem imzalamamış, hem de onaylamamıştır. Sözleşmeye imzalayan ancak yürürlüğe sokmayan devletler arasında Ermenistan, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Moldova, Slovakya,

⁵²Dünya da yaklaşık 195 ülke vardır. Aynı cinsten insanların birlikte yaşaması ve evlenmelerini aile olarak kabul eden devletler Dünya genelinde 28 ülkedir, bunun 16 sı Avrupa ülkesidir.Yine, Avrupa Konseyi Ülkeleri 47 ülkeden oluşmaktadır. Bu 47 Avrupa ülkesinden 16 Avrupa ülkesinde aynı cinsten insanların evlenmesi, bir arada yaşaması, Katolik kilisesinin ve Müslüman vatandaşların karşı çıkmasına rağmen⁵² kabul edilmiştir. 31 Avrupa Konseyi üye devletleri eşcinsel evlilikleri kabul etmemektedir.Eş cinsel evlilikler ile ilgili olarak bkz.https://tr.wikipedia.org/wiki/E%C5%9Finsel_evlilik, yine Hristiyanlığın bu meseleye bakışı için bkz, Bu konuda bilgi için bkz. <https://www.kutsalkitap.org/hristiyanligin-escinsellige-bakisi/> 53Avrupa Konseyi'nin amaçları; insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi ilkelerini korumak ve güçlendirmek; ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre konularındaki sorunlara çözüm aramak; Avrupa kültürel benliğinin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak olarak özetlenebilir. Avrupa Komisyonunun Amaçları hakkında daha geniş bilgi için bkz.,[http://www.mfa.gov.tr/avrupakonseyi_.tr.mfa#:~:text=Avrupa%20Konseyi'nin%20\(AK\),benli%C4%9Finin%20olu%C5%9Fmas%C4%B1na%20ve%20geli%C5%9Fmesi ne%20katk%C4%B1](http://www.mfa.gov.tr/avrupakonseyi_.tr.mfa#:~:text=Avrupa%20Konseyi'nin%20(AK),benli%C4%9Finin%20olu%C5%9Fmas%C4%B1na%20ve%20geli%C5%9Fmesi ne%20katk%C4%B1)

Ukrayna ve Birleşik Krallık bulunmaktadır. Slovakya 26 Şubat 2020'de, Macaristan ise 5 Mayıs 2020'de sözleşme ilgili ülkelerin meclislerinde kabul edilmemiştir. Yine Bulgaristan ve Letonya meclisleri de sözleşmeyi onaylamayı. Temmuz 2020'de Polonya Sözleşmeden çekilmek için yasal süreci başlatmıştır. Türkiye 2021 yılı itibariyle sözleşmeden çekilmiştir.

Macaristan'da hükümeti, sözleşmenin onaylanması durumunda, bunun "yıkıcı cinsiyet ideolojilerini" ve "yasa dışı göçü" körikleyeceğini savunmaktadır⁵⁴.

Bulgaristan, onay sürecinde yaşanan tartışmalar nedeniyle konuyu Anayasa Mahkemesi'ne taşımış. Mahkeme, sözleşmenin cinsiyet kavramını hem biyolojik hem de toplumsal cinsiyet olarak ele aldığına ve bu ikili durumun anayasaya aykırılık taşıdığına hükmetmiştir⁵⁵.

Slovakya Parlamentosu, muhafazakâr parti ve grupların sözleşmenin LGBT haklarını içererek "fazla liberal" olduğu ve kadınların kürtaj hakkını tanımladığı için değerlerine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle yaptıkları kampanyaların ardından sözleşmeyi reddetmiştir⁵⁶.

⁵⁴Macaristan'da hükümete İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamaması yönünde çağrı yapan siyasi deklarasyon mayıs ayı başında parlamentoda kabul edilmiştir. Deklarasyonda, İstanbul Anlaşması'nın Macaristan Anayasası'ndaki "evlilik kurumunun korunması" ilkesine aykırı hükümler içerdiği, göçmenlere cinsiyet üzerinden iltica hakkı sağladığı öne sürülüyor; sözleşmenin Macaristan'ın göç politikasını olumsuz etkileyebileceği iddia ediliyor. Sözleşme, Macaristan hükümeti tarafından 2014'te imzalanmış, parlamentoda onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Haberin detayı için bkz, <https://www.haber7.com/guncel/haber/2972359-istanbul-sozlesmesi-macaristanda-neden-kabul-gormedi/?detay=2>

⁵⁵Haberin detayı için bkz. , <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49473457>

⁵⁶Haberin detayı için bkz. , <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49473457>

Ermenistan parlamentosunda, “ailesiz toplumun” hukuki altyapısının hazırlandığını, sözleşmede aile kelimesine değil partnere yer verildiğini, bunun LGBT bireylerin “normalleştirilmesi” için yapıldığını, Ermenistan Anayasası ile çelişeceğini, Ermeniler gibi “kutsal aile” kavramına derinden inanların bu “eşcinsel propagandasından” hemen kurtulması gerektiğini söylemektedirler⁵⁷.

Polonya Adalet Bakanlığı İstanbul Sözleşmesiyle ilgili olarak "zararlı olduğunu düşündüğümüz ideolojik unsurlar içeriyor" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Yine Polonyalı Bakan, hükümetin çekilme kararını savunmuştur. Sözleşmenin Kadına yönelik şiddetle mücadele hükümlerini kabul ettiklerini belirten Adalet Bakanı Ziobra, sözleşmede biyolojik cinsiyete karşı sosyokültürel cinsiyetin dayatıldığını öne sürmüştür. Ziobra, "Polonyalı gençleri, cinsiyetin insanların istedikleri gibi seçebilecekleri bir şey olduğuna dair eğitmemiz isteniyor bunu kabul edemeyiz" ifadelerini kullanmıştır. Adalet Bakanı ayrıca, LGBT topluluğunun kendi cinsiyet anlayışlarını İstanbul Sözleşmesi üzerinden bütün dünya topluluklarına kabul ettirmeye çalıştığını savunmuştur⁵⁸.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi ise şunları ifade etmektedir; “İstanbul Sözleşmesi’nin gündemi çok açıktır: şiddet riskiyle karşı karşıya olan kızların ve kadınların güvenliğini sağlamak, toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek ve kadınlara karşı ayrımcılığı yok etmek – ki hepsi hâlihazırda İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nde düzenlenen temel haklardandır. Kasti olarak Sözleşme’nin amaçlarını çarptırmak ve “aile” kavramını yeniden tanımlamayı

⁵⁷Haberin detayı için bkz. ,<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/22752/muhafazakarlar-ermenistan-da-da-istanbul-sozlesmesi-ne-karsi-cikiyor>

⁵⁸Haber detayı için

bkz. Bkz. , <https://www.dw.com/tr/istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesine-polonyadan-darbe/a-54323284>

ya da aile hayatını veya yapısını yeniden düzenlemeyi amaçlayan gizli bir gündemden bahsetmek, ataerkil düzenin savunulması, korunması ve yaygınlaşmasına hizmet eden temelsiz iddialardır”⁵⁹ demiştir.

Avrupa Konseyi ülkelerindeki bu tartışmalardan çıkardığımız sonuç, farklı cinsel yönelime sahip olanlar, LGBTİ’ ler Dünya da olduğu gibi, Avrupa Devletlerinde ve toplumumuz içinde vardılar, vatandaşı olduğu devletin tanımış olduğu bütün haklara eşit bir biçimde sahiptirler. Bütün vatandaşlar gibi Kamu düzenini bozmamak şartıyla, doğal olarak, hak ve özgürlükleri diledikleri gibi kullanmaktadırlar. Ancak bu gurupla ilgili olarak aile hukukundan kaynaklanan birçok uyuşmazlık söz konusudur, yukarıda ifade edildiği gibi AİHM’ nin bu konu vermiş olduğu birçok karar söz konusudur. Bütün bunlar ayrı bir problem ve çözüm bekleyen konuları oluşturmaktadır.

Özellikle sözleşmeyi imzalamayan veya imzaladıktan sonra kendi ulusal parlamentolarından geçiremeyen devletlerde ortak problem şudur;

Öncelikle, sözleşmenin içerisine serpiştirilmiş biçimde bulunan ve LGBTİ’ leri ve yaşam tarzlarını çağrıştıran birçok terimin bulunması ve bu tür yaşam tarzının meşrulaştırılması çabalarının olduğu. Örneğin, toplumsal cinsiyet kavramı, farklı cinsel yönelim kavramı, cinsiyet kimliği vs.

İkinci olarak, itiraz eden ve sözleşmeyi onaylamayan devletlerin tamamı tarafından ifade edilen bir hususta, bu sözleşmenin aileyi korumadığı ve ilginçtir her ne kadar sözleşmenin hiçbir yerinde yazılmamasına rağmen, cinsiyetsiz bir toplum oluşturmak istediğinin ileri sürülmesidir. Bu durumun hem dini değerlere hem de milli, örf ve adetlere aykırılık oluşturduğunu

⁵⁹ Haberin detayı için bkz., <https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/230987-avrupa-konseyi-istanbul-sozlesmesi-carpitiliyor>

söylemişlerdir. Sözleşmede yazılmadığı halde sözleşmeyi onaylamayan ülkelerin tamamında aynı endişenin dillendirilmesi sözleşmenin ruhunun bunu yansıttığı iddia edilmektedir.

Çok yerinde olarak, bazı psikologların belirttiği gibi, “ensest, pedofili, eşcinsel evlilikler sosyal öğretilerdir, her kültür kendi kimliğinde özgür olmalıdır, onaylamama haklarını önlemek hiledir. Homofobi⁶⁰ cinsiyet ayrımcılığıdır doğru ama evlilik karşıtlığı olan heterofobi⁶¹ de cinsiyet ayrımcılığıdır, bunu da görmemek silik felsefedir, hesap içinde olmaktır. Yerel olmadan evrensel olamayız yerelliğimizi korumak zorundayız”⁶² demektedirler.

B. Kalıp Olarak Kullanılan “Kültür, Töre, Din, Gelenek Veya Sözde Namus” Gibi Kavramların Bu Sözleşme Kapsamındaki Her Türlü Şiddet Eylemine Gerekçe Olarak Gösterilmesi Problemleri Bir Cümledir.

İstanbul sözleşmesinde iki madde de “kültür, töre, din, gelenek veya sözde namus” bir kalıp şeklinde kullanılarak bu kavramların sözleşmede belirtilen şiddetin kaynağı olabileceği ifade edilerek bu kavramlara yönelik bir mücadele politikasının, devletler tarafından yapılması gerektiğini düzenlemiştir (12-42. maddeler)⁶³.

⁶⁰ Homofobi, eşcinsellere ya da eşcinselliğe karşı duyulan nefret, korku, hoşnutsuzluk ya da ayrımcılıktır. Geniş manası ile diğer cinsel yönelimlere sahip olan LGBT kişileri de içerir. Bkz. , https://www.turkcebilgi.com/homo_fobi

⁶¹Heterofobi, farklı cinsle olan evlilik, kimi yazarlar, feminizmin tehlikeli bir biçimde erkek-karşıtlığına dönüştüğünü ve bunun sonucu olarak hareket içerisindeki erkeklere bağlı olan ya da erkekleri seven kadınların dışlandığını iddia eder. Bkz, <https://www.turkcebilgi.com/heterofobi>

⁶² Tarhan Nevzat, <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/5549/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ne-anlama-geliyor-istanbul-sozlesmesinin-satir-aralarini-okuyalim>

⁶³ Madde 12 – Genel yükümlülükler

Gerek kültürümüzde gerekse örf ve adetlerimizde kadına şiddetin kaynağını oluşturan davranışlar veya bu anlamda yapılan hareketler söz konusu olabilir. Zira tarihte gücü elinde bulunduran, adaleti de eşitliği de kendine göre yorumlamış, bir kültür, gelenek oluşmuş olabilir. Bu davranış kalıplarının, kültür, örf ve âdetin günümüze uyarlanması yapılabilir ve yapılması gereklidir.

Ancak her iki madde de geçen sorunlu olarak ifade edebileceğimiz durumlar vardır; öncelikle bu genel kalıp terim içerisinde din kelimesinin de, özensiz bir biçimde şiddetin bir kaynağı olarak gösterilmeye çalışılması,

1 Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazanması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar herhangi bir gerçek veya hükmi şahsiyetin bu Sözleşmenin kapsamında kalan her türlü şiddet eylemini önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3 Bu bölüm uyarınca alınan tüm tedbirlerle, belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş insanların ihtiyaçları göz önüne alınacak ve karşılanmaya çalışılacak ve tüm tedbirlerin merkezinde mağdurların insan hakları yer alacaktır.

4 Taraflar özellikle gençler ve erkekler olmak üzere, toplumun tüm bireylerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının önlenmesine aktif bir biçimde katkıda bulunmasını teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alacaktır.

5 Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir.

6 Taraflar kadınların güçlendirilmesine yönelik program ve faaliyetlerin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 42 – Sözde “namus” adına işlenen suçlar da dâhil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, herhangi bir şahsın bir çocuğu 1. fıkradaki eylemleri gerçekleştirmeye kışkırtmasının, yapılan eylemlerle ilgili olarak söz konusu şahsın cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

problemlerle bir yaklaşım olduğu iddia edilmektedir. Zira bu sözleşmeden önce çıkarılan Birleşmiş Milletler, CEDAW (Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi) bildirisinde kadınlara yönelik olarak ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin neler yapılması gerektiği düzenlenirken, “kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasaları, “gelenekleri-görenekleri”, düzenlemeleri ve uygulamaları kaldırmak ve kadınların haklarda erkekle eşitliği için yeterli korumayı sağlayacak gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir” (Md. 4), bu bildiriye düzenlemede daha özenli bir dil kullanılarak, “dini” ayrımcılığın kaynağı olarak ifade etmemiştir.

Dinin hangi kaynağında belirtilen hükümlerin, ne tür bir şiddet içerdiği ve bunun toplumsal olarak yaygın bir biçimde kullanıldığı ve şiddetin kaynağını oluşturduğunun, yargı kararları, istatistiksel bilgiler, bilimsel bilgiye dayanan çalışmalar ile ortaya konulması gerektiği kanaatindeyim.

Örf ve adetlerimizden kaynaklanan ve dine mal edilen, davranış biçimleri ise, yanlış bir biçimde dine mal edilmiş ise, bunun bilimsel anlamda bir kıymetinin olmadığı açıktır. Bu davranış modellerinin din ile bağdaşmadığı ve dinde yerinin olmadığı din adamları tarafından topluma anlatılabilir. Ancak toplumda ki yanlış bilginin esas alınarak, bu durumda dinin kaynaklarında ifade edilmemesine rağmen, varmış gibi bir algı oluşturmak, iyiniyetli bir davranış olmadığı kanaatindeyim. Bu iyi niyetli olmayan çalışmalarının esas alınarak, din kavramının özensiz bir biçimde, bilimsel değerlere aykırı olarak,

bu kalıp içerisinde kullanılması samimi dindarları rencide ettiği ve üzdüğü ifade edilmektedir⁶⁴.

İkinci olarak, her iki madde de, namus kavramının tırnak içerisinde alınarak ve “sözde” kelimesi ile birlikte kullanılması, namus kavramına pozitif değer atfeden kişiler açısından, kışkırtıcı ve hafife alan ve bu kavramın önemsizleştirilmesiyle, bu kavrama pozitif anlamlar yükleyenlerde, sözleşmeye karşı kuşkucu, güvenilirmez, duyguların oluşmasına neden olmuştur⁶⁵.

Eğer namus kavramı kötü niyetli kişilerce eğer kötüye kullanılıyorsa ve şiddetin kaynağı haline geliyorsa elbette ki, cezalandırılması gerekir bu konu mevzu bahis değildir. Düzenleme yapılırken bu durumu belirtecek şekilde, düzenleme yapılması gerekir.

Üçüncü olarak, sözleşmenin 12/1 de “Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların “kökünün kazınması” amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri

⁶⁴ “İstanbul Sözleşmesi’nin perspektifini oluşturan toplumsal cinsiyete dair metinlerde din bir ayrımcılık kaynağı olarak sunulmaktadır. Onlara göre din, ataerkil iktidara meşruiyet sağlamakta, kadına ikincil bir rol vermektedir. Geleneksel değerler, örf, kültür de çoğunlukla bu bakış açısıyla hedef tahtasına oturtulmaktadır.” Bu konuda bkz, <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>,

⁶⁵ “Ayrıca bu madde ve 42. maddede namus ifadesi “sözde” vurgusuyla verilmekte, bu şekilde hem kadın, hem de erkek için bağlayıcılığı bulunan namus kavramı tahfif edilmektedir. Özellikle Batı’da “Müslüman ve terörist” kavramlarının sürekli birlikte kullanılması gibi “din ve namus” “şiddetle” ilişkilendirilerek kullanılmakta, sanki namus, din, gelenek kavramları şiddetin kaynağıymış gibi sunulmaya çalışılmaktadır.” Bu konuda daha geniş bilgi için bkz, <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html>

alacaklardır.” biçiminde bir düzenleme yapılarak, hukuk metinlerinde, hele uluslararası bir sözleşmede eşine rastlayamayacağımız, özensiz ve irite edici, ölç almayı hedefleyen, bir düzenleme söz konusudur⁶⁶. İşte Sözleşme hazırlanırken bu tür dikkatsizce ve fütursuzca kullanılan kavramların insanları sözleşmeyi kabullenme hususunda çekingenliğe ittiği iddia edilmektedir.

C. Kadının Beyanının Yeterliliği

Şu konuyu belirterek bu başlığa başlamak istiyorum; Toplumda “Kadının beyanının esas olacağına” ilişkin olarak ifade edilen konu, gerçekte şiddet mağduru veya bu tehdit altında bulunan, kadının beyanının esas oluşturduğu bir durumu ifade eder. Ancak istisnai olarak ta olsa şiddet mağduru kadın olabileceği gibi erkek de olabilir.

Yine bu konu İstanbul Sözleşmesinde değil 6284 sayılı kanunda geçmektedir. Şiddet mağdurunun beyanının esas alınması, 6284 Sayılı kanun gereğince, mağduru ölüm ve şiddet tehdidinden koruma amacıyla geçici olarak verilen “tedbir” kararlarında geçerlidir. Zira 6284 sayılı kanun’ da "koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir.", (Madde 8/3) şeklindeki düzenleme ile koruyucu tedbirlerin alınmasında kadın beyanının yeterli olacağı ifade edilmektedir.

Şiddetin söz konusu olduğu davalarda sadece şiddetin failinin uzaklaştırılması, tedbir kararı olarak verilmektedir. Dolayısıyla sadece şiddet mağdurunun beyanıyla verilen hapis kararı yoktur. Şiddete uğrayan kadın ve çocuklara geçici maddi yardım yapılması, kalacak yer sağlanması, danışmanlık

⁶⁶ Aile Akademisi Derneğinin bu konudaki açıklaması için; bkz, <http://aileakademisi.org/node/9>

hizmeti verilmesi, evden uzaklaştırma, şiddeti önlemek için eve yaklaşmama gibi tedbir kararlarının verilmesinde kadının beyanı esas alınmaktadır (6284 sayılı Kanun 10 ve 15 maddeleri).

Doktrinde 6284 sayılı kanun gereği şiddete maruz kalan kimseye, koruyucu tedbir olarak uygulanan, yukarıda ifade edildiği gibi, sadece şiddet tehdidi altında olan ve şiddet mağduru olarak kadın hakkında, koruyucu tedbirlerin uygulanması açısından düşünülmüş bir tedbirdir. Ancak şunu da özellikle vurgulamak gerekir, koruyucu tedbirlerin uygulanmasının kötüye kullanılması mümkündür, bu anlamda kötüye kullanımları önleme mahkemelerin işidir. Özellikle, şiddet konusunda delil bulunmaması halinde mahkemenin sadece uyarıya yönelik tedbirlerle yetinmesi, ancak delil bulunması durumunda özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlere hükmetmesi gerektiği açıktır. Bununla birlikte taraflar dinlenirken uzman psikoloğun hazır bulunmasının faydalı olacağı da ifade edilmektedir⁶⁷.

Ayrıca doktrinde, bu hüküm her türlü hukuksuzluğa yol açma potansiyelini taşıyan, şiddeti önlemenin ötesinde tetikleyebilecek bir düzenleme olduğunu. Bir başka ifadeyle “delilsiz-belgesiz” verilmiş bir tedbir kararı, uygulamada kötüye kullanılabilir veya mağduriyetlere neden olabilecek, her an için “sorgusuz-sualsiz” bir zorlama hapsine dönüşebileceği iddia edilmektedir. 6284 sayılı Kanun’a göre verilecek tedbir kararının, mağdurun tek taraflı iddiası üzerine, şiddet uygulayanın dinlenmeden, deliller toplanmadan tedbir kararlarının verilmesi ve tedbir kararına aykırı davranıldığına kanaat getiren mahkemenin 3 günden 30 güne kadar zorlama hapsi verebileceği dikkate

⁶⁷ Öztürk Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- C 8, S 1, Y 2017, s.13

alındığında 6284 sayılı Kanun'un hukuk devleti ilkesi ve masumiyet karinesini ihlal edebileceği özellikle belirtilmektedir.

Yine kadına yönelik şiddet ile mücadelede, temel ilke olarak kişinin ifadesi kabul edilse bile bunun araştırılmasının gerektiği. Araştırılmazsa, tek taraflı ifadelerin farklı mağduriyetlerin yaşanmasına neden olabileceği, özellikle eşler veya kişiler arasında oluşabilecek sorunların, öfke, anlaşmazlık gibi bir durumdan dolayı Kanun'un getirdiği yaptırımların farkında olan bireyler “istedikleri sonucu elde etmek” için birbirlerini suçlayabilirler. Dolayısıyla, şiddet konusunda ifade esas alınsa bile vaka bazında araştırmanın yapılmasını, delil veya belge olmaksızın kişilerle ilgili yaptırıma gidilmemesinin gerektiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde, kişinin iftiraya uğramasını önleyecek tedbirlerin de alınması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır⁶⁸.

Bütün bu tartışmalar yapılırken, şiddet mağduru kadının beyanının her durumda ve tek başına suçun oluştuğunun kabulü için yeterli görülmesi, sadece beyana dayanarak suçlanan kişinin, teşhir yoluyla afişe edilmesinin adil yargılanma hakkı, lekelenmeme hakkı ve masumiyet karinesiyle çelişmesi ve hak ihlallerine yol açacağı şeklindeki haklı itirazları da, göz önünde bulundurmamız gerektiğine ilişkin görüşler vardır⁶⁹. Yani bu konuları gerçeği ve hakkı, adaleti gerçekleştirmek adına tartışmamız gerektiği kanaatindeyim.

D. İstanbul Sözleşmesinde Ele Alınan Şiddetin İçeriği Belirsizdir

İstanbul Sözleşmesi şiddet kavramını; “kadına karşı şiddet, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır

⁶⁸ Yaman Fikret, <https://www.tihk.gov.tr/dr-fikret-yaman>

⁶⁹ Çağnikoğlu Seher Kırbas, “Kadının Beyanı Esastır”: Çok Bilinmeyeli Bir Denklem, Ankara Barosu Dergisi, Y 2015, S 4, s.251

ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.”(Madde 3/ a) biçiminde tanımlamıştır.

Yukarıda belirttiğim gibi, İstanbul Sözleşmesi CEDAW’ dan farklı bir biçimde şiddetin biçimlerini; psikolojik, cinsel, fiziksel veya ekonomik olarak belirtmekte, zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı, tüm şiddet eylemleri olarak ifade etmektedir. İstanbul sözleşmesi CEDAW dan farklı olarak, kadına yönelik şiddetin türlerine, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddeti de eklemiştir⁷⁰. Dolayısıyla sözleşmede şiddet kavramının içeriği genişletilmiş, özellikle psikolojik şiddet⁷¹ ve ekonomik şiddet⁷²k

⁷⁰ Genel anlamda şiddetin tanımı ve türleri ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz, Özkan Gizem, Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe HFD, C 7, S 1, Y 2017, s. 538 vd. 533-564

⁷¹ Psikolojik şiddet, şiddetin fiziksel formlarını içermeyen türlerinin tanımlanmaya başladığı 1980’li yıllardan günümüze psikolojik saldırganlık, psikolojik istismar, psikolojik kötü muamele, duygusal şiddet veya duygusal istismar gibi kavramlar altında da çalışılan özel bir şiddet türüdür. Ancak diğer şiddet türleri ile karşılaştırıldığında fiziksel parametrelerin yokluğuna bağlı olarak tanımlanması en zor şiddet türüdür. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz, Boyacıoğlu İnci, Uysal Mete Sefa, Erdugan Canan, Psikolojik Şiddetin Ölçümü: Psikolojik İstismar Profili’nin ve Kadına Kötü Muamele Envanteri’nin Türkçe ’ye Uyarlanması, Psikoloji Çalışmaları – Studies in Psychology C 40, S 1, Y 2020, s 6; Psikolojik şiddetin belirlenmesindeki güçlüğü ifade eden bir diğer yayında da, “Sonuç olarak, Kadınlara Yönelik Psikolojik Şiddet Ölçeğinin (KYPŞÖ), etkileri diğer şiddet türleri gibi somut olarak görülemeyen ve bazen maruz kalan kişinin bile maruz kaldığının farkında olmayabildiği bir şiddet türü olan psikolojik şiddetin...”, Vatandaşlar Senem Ezgi, Sümer Zeynep Hatipoğlu, Kadınlara Yönelik Psikolojik Şiddet Ölçeğinin (Psychological Maltreatment of Women Inventory) Türk Kültürüne Uyarlanması, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, C 9, S 53, s.360

⁷² Ekonomik şiddet, kadının birey olarak ekonomik açıdan özgürlüğünün elinden alınmasıdır. Ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılmasıdır. Ekonomik şiddet davranışları;

avramları da şiddetin bir biçimi olarak sözleşmeye eklenmiştir. Ancak yeni düzenlenen ekonomik şiddet ve psikolojik şiddetin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin sözleşmede herhangi bir düzenlemede yapılmamıştır, dolayısıyla içeriği oldukça belirsiz ve bu nedenle geniştir. Ayrıca, psikolojik şiddetin mahkemede ispat zorluğunun da, göz önünde bulundurulması gereken bir konu olduğunu, ifade etmemiz gerekir⁷³.

Kadına yönelik şiddet denildiğinde ilk olarak akla gelen kadının fiziksel şiddetten veya cinsel şiddet saldırılarından korunması düşüncesidir. Gerek Fiziksel şiddetin, gerekse cinsel şiddetin görünür olan tarafı vardır ve somut bir vaka olarak belirlenebiliyor. Fiziksel şiddetin beden üzerindeki izlerinden, morluk, kesici ve delici aletlerin izleri vs. belirlemek mümkündür, yine cinsel suçlar özellikle cinsel kontrollerle doktor tarafından belirlenebilmektedir, cinsel şiddette de aslında fiziksel şiddet uygulanmaktadır. Bununla birlikte cinsel şiddet, sözlü olarak cinsel taciz biçiminde de görünmesi mümkündür. Ancak ekonomik şiddet ve psikolojik şiddetin belirlenmesi ve ölçülmesinde fiziksel şiddet ve cinsel şiddet biçimlerinde olduğu gibi her hangi bir bulgu ortaya çoğunlukla çıkmadığından dolayı, ortaya çıkarmak ve mahkemede ispat edilmesi çok zor şiddet biçimlerindedir⁷⁴.

kadının çalışmasına, düzenli bir iş tutmasına engel olmak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamamak, kadının iş yaşantısında ilerlemesine yardımcı olabilecek fırsatları değerlendirmesine engel olmak, çok kısıtlı harçlık verip bununla yapılması reddedip kadının gelirini harcamak, evi zaman zaman terk ederek giderlerle hiç ilgilenmemek gibi şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bkz, Polat Oğuz, Şiddet, MÜHF - HAD, C.22, S.1, s.19, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/274326>

⁷³ Bu konudaki görüşler için bkz, , Boyacıoğlu, Uysal, Erdugan, agm, s.6 vd; Vatandaşlar, Sümer, agm, s.360

⁷⁴ Şiddet kavramı ve türleri için daha geniş bilgi için bkz, Polat, agm, s.33

Yine sözleşme şiddet kavramının ölçülebilirliğini, zarar ve ıstırap veren veya verebilecek diyerek, iki kelime ile belirlemeye çalışmıştır, Oysa bu tanımın içeriğinde belirtilen ıstırap ifadesinin neyi içerdiği belirsizdir⁷⁵. Bu belirsiz ifadenin mahkeme nezdindeki bir uyuşmazlıkta usul hukuku açısından ispat problemi doğuracağı açıktır. Yani sözleşme ekonomik ve psikolojik şiddetin unsurlarını sayarak, bu şiddet türlerinin belirlenmesine katkı sunabilirdi. Ancak sözleşme şiddetin varlığını belirleme işini, iş yükünden başlarını kaldıramayacak durumda olan hâkimlere topu atarak uygulamayı ve iş yükünü de ciddi ölçüde artırmıştır.

E. Arabuluculuk Meselesi

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1/2’de aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı özel olarak hükme bağlanmıştır⁷⁶. Dolayısıyla, kadın, aile içi şiddete maruz kalması durumunda arabuluculuk kurumuna başvuramayacaktır. Ancak, doktrinde bir kısım yazarlarımızın ifade ettiği gibi, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet kavramlarının birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Nitekim Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nde her iki kavram da birbirinden ayırt edilmiştir⁷⁷.

⁷⁵ Şiddet kavramı ve çeşitlerine ilişkin olarak, bkz, Börü Levent, Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, TBB Dergisi 2017 (Özel Sayı),s.176 vd.

⁷⁶ 1. Maddenin 2. Fıkrasının son cümlesi “Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir. “ biçiminde düzenlenmiştir.

⁷⁷ İstanbul sözleşmesinde aile içi şiddet ile kadına yönelik şiddet kavramları birbirinden ayrılarak incelenmektedir. Zira sözleşmenin 3.maddesinde b bendinde aile içi şiddet, “eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında

Doktrinde de ifade edildiği üzere, sözleşmede “Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması 1-Taraflar bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere, “zorunlu” anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” biçiminde düzenleme ile aile içi şiddet iddiasını içeren, uyuşmazlıklarda zorunlu olarak arabuluculuğa başvurulması hususu yasaklanmıştır(m. 48).

Söz konusu hükmün aksi ile yorumundan, aile içi şiddet iddiasına ilişkin olgularda “isteğe bağlı” arabuluculuk kurumunun Sözleşmeye göre yasaklanmadığı sonucu çıkarıldığı iddia edilmektedir ve uyuşmazlıklarda zorunlu olarak arabuluculuğa başvurulması hususunun yasaklanmış olduğu belirtilmektedir. Söz konusu hükmün aksi ile yorumundan, aile içi şiddet iddiasına ilişkin olgularda isteğe bağlı arabuluculuk kurumunun Sözleşmeye göre yasaklanmadığı sonucu çıkarılmaktadır⁷⁸.

Şunu söylemeye çalışıyoruz, problem çözümünde alternatif bir yöntem olarak kullanılan arabuluculuk yönetimini, aile arabuluculuğu biçiminde ek bir eğitim ile Sözleşme’nin amaçları doğrultusunda, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek için bir yöntem olarak kullanılabilir. Böylece aile

meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır” demektedir.

Kadına yönelik şiddet ise, 3.maddenin a bendinde:

“kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır” şeklinde düzenlenmiştir.

⁷⁸Börü, agm, s.195

arabuluculuğu, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetten arındırılmış bir ortamın hazırlanmasında etkili bir araç olabilir.

Nitekim arabuluculuk üzerinde yapılan uluslararası araştırmalarda, arabuluculuğun özellikle kadınlara karşı işlenen şiddet olmak üzere, şiddetin önlenmesinde kullanılan etkin yöntemlerden biri olduğunu söylemektedirler. Ancak, yürürlükteki mevzuatta yer alan arabuluculuk eğitimlerinin niteliği ve kapsamının, yeterli olmadığı açıktır⁷⁹. Bu anlamda aile uyuşmazlıklarında da alternatif bir çözüm yolu olarak arabuluculuğu, özellikle tarafların aile büyüklerinden oluşan kimseleri çözümün içine çekerek kullanılması halinde yararlı sonuçlar elde edileceği kanaatindeyim. Sözleşmenin bu durumu dikkate almadan baştan kesin olarak arabuluculuk yöntemini yasaklamasının yerinde olmadığı ifade edilmektedir⁸⁰.

F. Çevri Hataları

İstanbul sözleşmesinin Türkçeye çevrilmesinde bazı yanlışlıklar ve eksiklikler olduğu ifade edilmektedir. Bu çeviri hatalarının bilmeden yapılması açıkçası çok mümkün görünmemektedir. Zira çeviri konusunda Türkiye'nin yeterli ve yetkin elemanlarının varlığı konusunda şüphe yoktur.

1-Sözleşmenin orijinal başlığı “Kadınlara Yönelik Şiddet Ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi “ iken Türkçeye “ Kadınlara Yönelik Şiddet Ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Ve” biçiminde çevrilmiştir. Sözleşmenin metnindeki “ev içi şiddet” ibaresi “aile içi şiddet olarak” olarak çevrilmiştir. Yine “ev içi” ibaresi, “aile birliğinde “olarak çevrilmiştir.

⁷⁹Börü, agm, s.190 vd.

⁸⁰ Börü, agm, s.185 vd.

2- “eşler veya partnerler” arasındaki şiddet ibaresi, “eşler ve ebeveynler arasındaki “ şiddet olarak çevrilmiştir. (m.3/b)

Evli veya evlilik dışı tüm çiftler arasındaki şiddeti yasaklamasına rağmen, Türkçe çevride sanki sadece evli çiftler arasındaki şiddetin yasaklanması algısı verilmeye çalışılmaktadır.

3-Sözleşmenin 12/a bendinde “.... Önyarguların törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla....” Biçimindeki ibare, “..... ve diğer uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla” Biçiminde çevrilmiştir.

4- Yine 36.madde de, TCK da cinsel saldırı olarak düzenlenmiş olan suç, tecavüz olarak çevrilmiştir⁸¹.

V. SONUÇ

Kadın ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konusu sadece Türk toplumunun tartıştığı bir konu değildir, bütün dünya toplumlarının tartıştığı kadim konulardan biridir.

Gerek toplumumuz, gerekse Dünya toplumları açısından, hakları ihlal edilen ve korunması zorunlu hale gelen kadınlar açısından, hukuk politikaları gereği bir hukuksal koruma kalkının getirilmesi zorunluluğu ortadır.

Yine kadın konusu sadece İstanbul sözleşmesi ile gündeme gelmiş ve tartışılan bir konuda değildir. Geçmiş olan ve günümüzde de tartışılan, belki çözümezsek gelecekte de tüm insanlığı meşgul edecek bir konudur.

⁸¹ Buna benzer birçok çevri hatası metinde söz konusu olmaktadır, bu konuda daha detaylı bilgi için bkz, Bakırcı Kadriye, "İstanbul Sözleşmesi", Ankara Barosu Dergisi, 4 Temmuz 2015, s.133-204

Aslında insan ırkının bir cinsini oluşturan genleri itibariyle, fiziksel ve duygusal anlamda diğer cinsten farklı olsa da, hukuk, insan hakları ve özgürlükleri açısından, eşit olarak kabul edilen kadının pozisyonunun, bu anlamda tartışma konusu edilmesi bile esef vericidir.

Bununla birlikte, kadın konusunun tartışılır halde olmasından bütün dünya toplulukları sorumludur. Yine bu meseleyi bütün dünya toplumları birlikte çözeceklerdir. Yüzyıllarca uygulana gelen ve ayrımcılığı destekleyen, gelenekler, görenekler, örf ve adetleri herhangi bir çekimserliğe gerek olmaksızın kaldırmak bütün insanların bir borcudur.

Bunu yaparken yaratılış inancının gereği ve ontolojik olarak kadın cinsiyetinin erkek ile eşit bir biçimde yaratıldığı ve yaratıcı bakımından, genetik, fiziksel ve duygusal olarak pozisyon farklılığının dışında, ayrımcılık yapılmadığının ortaya konulması ile kadına hak ettiği pozisyon sağlanabilir.

İstanbul sözleşmesi dünya toplumlarında kadını şiddete karşı korumak, şiddeti önlemek veya önleyemezsek, failini yargılamak ve cezasını vermek anlamında hükümler içeren, her toplumun (toplumların kendi durumlarına göre, sözleşme metninin kabul edilmesine ilişkin usuller gereği çekince, itiraz ederek sözleşmeyi kabul edebilirler.) rahatlıkla kabul edebileceği hükümler içermektedir.

Avrupa Konseyi ülkeleri ile Avrupa Birliği ülkelerinde özellikle kendisini dindar ve muhafazakâr olarak kabul eden kimseler tarafından İstanbul Sözleşmesinin tartışılması, sözleşmenin hazırlanması aşamasında, Feminist kadın dernekleri ile birlikte hareket eden LGBTİ' li toplulukların, sözleşmenin metni hazırlanırken, hazırlayanlar üzerinde kurdukları baskının sonucu olarak, sözleşmenin metnini ucu açık ve LGBTİ' leri çağrıştıran kavramların

kullanılarak yazılmasından kaynaklanan bir tartışma söz konusu olmuştur. Bundan dolayı da Avrupa Konseyine üye ülkelerin halkları arasında bir muhalefet oluşmuştur.

Avrupa toplumlarına paralel olarak, Türkiye’de de gerek muhafazakâr topluluklar gerekse kendini dindar olarak ifade edenler, sözleşmedeki makalede belirtmiş olduğumuz, ucu açık ve farklı anlamları çağrıştıran kavramlar yüzünden, sözleşmeyi kabul etmeme aşamasına gelmişlerdir. Nitekim Temmuz 2021 tarihi itibariyle de Cumhurbaşkanı kararnamesi ile sözleşmeden çekinilmiştir.

Bu tartışmalı kavramların sözleşmenin kurgusundan çıkarılması durumunda, daha kabul edilebilir ve daha çekincesiz bir kabulün söz konusu olabileceğini rahatlıkla söyleyebilirim. LGBTİ ’li bireyleri çağrıştıran kavramların çıkarılmasıyla İstanbul sözleşmesini kurtarmış oluruz.

Bunun için sözleşme metninin tekrar yazılması gerekmektedir. Özellikle muhalefet edenleri dinleyerek, görüşlerinin sözleşmeye yansıtılması gerektiği kanaatindeyim. Bütün dünya toplumlarının kabul edebileceği, kadını şiddetten korumaya yönelik hükümleri içeren, ucu açık farklı anlamları çağrıştıran kavramların olmadığı, farklı kesimlerin hassasiyetleri de dikkate alınarak bir sözleşmeyi hazırlamak, dünya toplumlarının geldiği aşama açısından zor değildir.

KAYNAKÇA

- DURŞUN**, Akif İstanbul Sözleşmesinin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2020 C.10, S.19 s.41-68
- AKYEL** Siyami, İstanbul Sözleşmesinin İmza ve Onay Süreci, <https://www.milligazete.com.tr/makale/3410749/siyami-akyel/istanbul-sozlesmesinin-imza-ve-onay-sureci>
- BAKIRCI** Kadriye, "İstanbul Sözleşmesi", Ankara Barosu Dergisi, 4 Temmuz 2015, s.133-204
- BÖRÜ** Levent, Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, TBB Dergisi 2017 (Özel Sayı),s. 173-196
- BÖRÜ** Şafak Parlak, Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler Ve Türkiye'nin Konumu, TBB Dergisi 2017 (özel sayı), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1715>
- BOYACIOĞLU** İnci, Uysal Mete Sefa, Erdugan Canan, Psikolojik Şiddetin Ölçümü: Psikolojik İstismar Profili'nin ve Kadına Kötü Muamele Envanterleri'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology C 40, S 1, Y 2020, s 1-38
- BAYRAKTAR** Tuğba, İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 26 (2018): 87-111
<<https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/41509/438125>>
- CAĞNİKOĞLU** Seher Kırbas, "Kadının Beyanı Esastır": Çok Bilinmeyeli Bir Denklem, Ankara Barosu Dergisi, Y 2015, S 4, s.234-253
- ÇAMURCU** Meryem Hazal, İstanbul Sözleşmesi:Türkiye'de İç Hukuka Etkisi Ve Toplumun Tepkisi, Ankara Barosu Dergisi 2021/4, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2321613> Erişim Tarihi, 04.02.2022
- DEMİRBAŞ** Timur, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016: 3345-3353, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/621813>, Erişim Tarihi: 04.02.2022
- EDİZ** Ayşe- Altan Şenol, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması, TBB Dergisi 2017 (özel sayı), s.397-410

- SEVEN** Erdoğan, Avrupa Birliği'nin İstanbul Sözleşmesine Katılım Süreci: Yeni Bir Ulusüstüculük-Hükümetlerarasıcılık Rekabeti Mi?, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, Eylül 2021, s. 311-334
- ARLAN** Gülay, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme, ÜHFM., C. LXII, S. 1-2, s. 3-43
- GÜLSEVEN** Ayşe Seda, Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini, TBB Dergisi 2017 (132), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-132-1686>, Erişim Tarihi: 04.02.2022
- FİDAN** Fatma – **AYTAÇ** Serpil, Kadın Cinayetleri: Sevgi mi Namus mu?, Suç Önleme Sempozyumu, 7-8 Ekim 2011 Bursa, Editörler, Sekine Bozdemir-Uğur Argun, Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları, s.168-184
- KOLAY** Hale, Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları, https://www.emo.org.tr/ekler/1bb5fa7cf6b4360_ek.pdf?dergi=990
- TAŞ** Gün, Feminizm üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri Akademik Hassasiyetler Dergisi, Y 2016, C. 3, S 5, s. 163-175
- TARHAN** Nevzat, <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/5549/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ne-anlama-geliyor-istanbul-sozlesmesinin-satir-aralarini-okuyalim>
- POLAT** Oğuz, Şiddet, MÜHF - HAD, C 22, S 1, Y 2016, s.19, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/274326>
- SEVER** Çiğdem, Kadına Karşı Eviçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v.Türkiye Kararı, Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, C 1, S 2, Y 2012, s. 19-46
- ÖZKAN** Gizem, Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe HFD, C 7, S 1, Y 2017, s. 533-564
- ÖZTÜRK** Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- C 8, S 1, Y 2017, s.1-32
- ÖZÜDOĞRU** Büşra, Beyaz Feminizm ve Öteki Kadınlar, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y 2018, S 12, s.304-319

TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2.Cilt, 08 Mayıs 2015, <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.717-bolum-2.pdf>

VATANDAŞLAR Senem Ezgi, **SÜMER** Zeynep Hatipoğlu, Kadınlara Yönelik Psikolojik Şiddet Ölçeğinin (Psychological Maltreatment of Women Inventory) Türk Kültürüne Uyarlanması, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, C 9, S 53, Y 2019, s 341-371

YAMAN Fikret, <https://www.tihk.gov.tr/dr-fikret-yaman>

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://aileakademisi.org/node/9>

<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/22752/muhafazakarlar-ermenistan-da-da-istanbul-sozlesmesi-ne-karsi-cikiyor>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49473457>

<https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/230987-avrupa-konseyi-istanbul-sozlesmesi-carpitiliyor>

<https://www.dw.com/tr/istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesine-polonyadan-darbe/a-54323284>

<https://tr.euronews.com/2020/08/04/istanbul-sozlesmesi-ni-imzalayan-ve-onaylayan-ulkeler-hangileri>

<https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden iptal-edilmeli-h75187.html>

<https://www.haber7.com/guncel/haber/2972359-istanbul-sozlesmesi-macaristanda-neden-kabul>

<https://www.habervakti.com/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli> Erişim tarihi: 02.05.2022

<https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesi-hakkinda>

<https://www.kutsalkitap.org/hristiyanligin-escinsellige-bakisi>

www.muglabarosu.org.tr > Upload > files > İstanbul Sözleşmesi

http://www.mfa.gov.tr/avrupakonseyi_.tr

<https://rm.coe.int/1680462545>

<https://www.turkcebilgi.com/heterofobi>

www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/kadina_karsi_siddet/OPUZ

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_S%C3%B6zleşmesi

www.yurtgazetesi.com.tr/guncel/20-maddede-istanbul-sozlesmesi-nedir-h159481.html

<https://www.msxlabs.org/forum/felsefe-ww/240181-judith-butler.html>